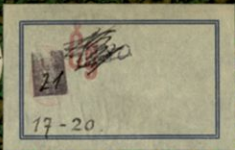
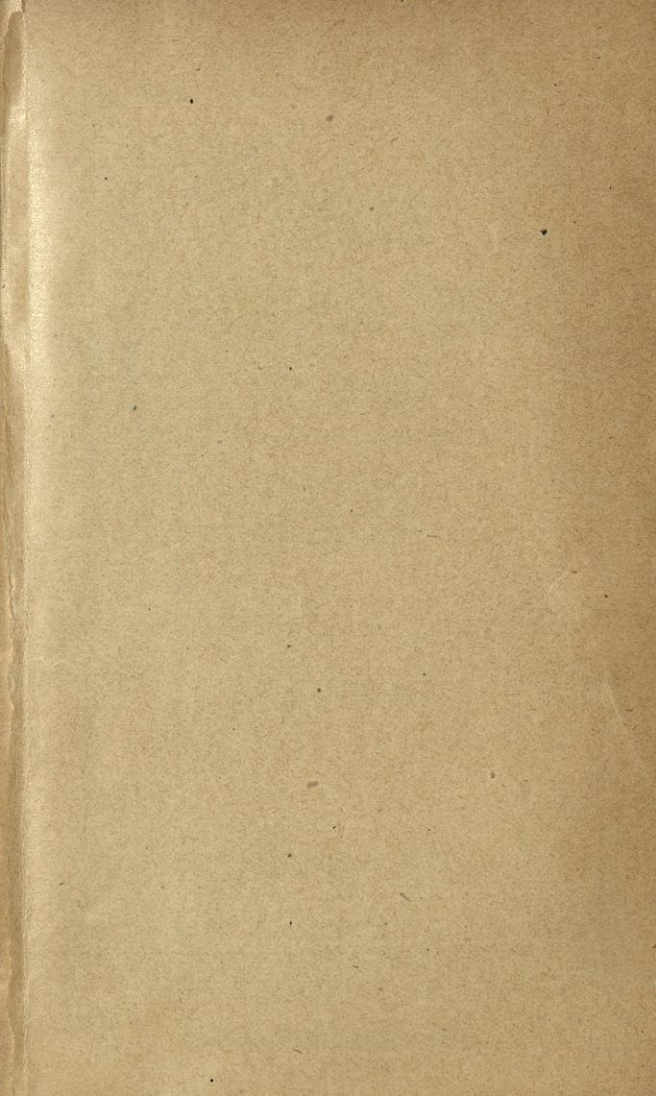


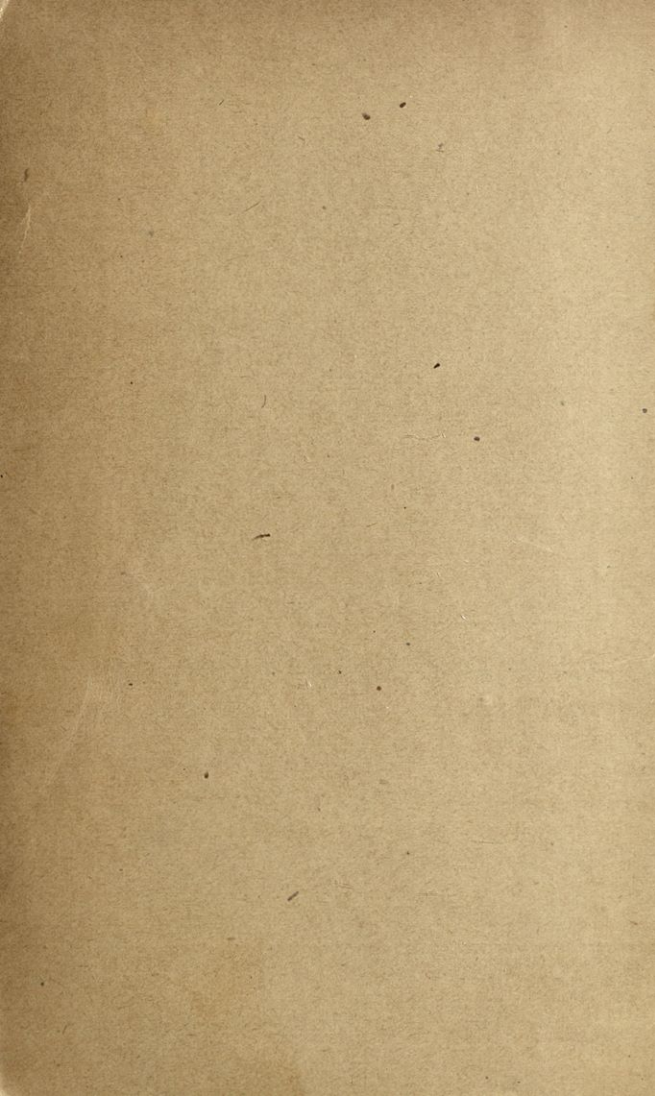
VII
B. 36096
8



rika
kih
pr. --
-20. sn.

36096, VII, B, g.



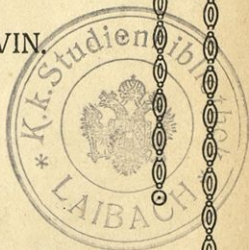


ZBIRKA LJUDSKIH IGER

20. SNOPIČ

ZALOŽNIŠTVO SI PRIDRŽUJE
VSE PRAVICE

CENA 80 VIN.



LJUBLJANA, 1913

ZALOŽILA KATOL. BUKVARNA

NATISNILA KATOLIŠKA TISKARNA

KAZALO.

Za moške vloge:

Stran

Sveti Just 1

Za ženske vloge:

Ljubezen Marijinega otroka 101



Sveti Just.

Zgodovinska igra v štirih dejanjih.

Italijanski spisal **dr. Fr. Petronio.**

Iz rokopisa prevedel **dr. J. D.**

Osebe:

Starost: let

Just , patricij	20
Sebastijan , svečenik krščanski	25
Peter , osvobojenec (libertus) Justov	20
Manacij , prefekt mesta tržaškega	50
Mukron , centurij	50
Agabij , prosjak	60
Silvij , ječár	40
Druzus , prêtor	40
Fulcij Tarkvinij , } sodnika, ki ne }	35
Silvij Krisp , } govorita }	35
Suženj Justov .	
Krvnik (ne govori).	
Glasnik (govori, a se ne vidi).	
Zbor pevcev (za odrom).	
Pretorijanci .	
Liktorji .	
Vojaki .	
Ljudstvo .	

Dejanje se vrši v Trstu leta 303.



Predgovor.

Pričujoča igra »Sveti Just« nas vodi v duhu v leto 303. po Kr. r., v dobo zadnjega in najsilovitejšega preganjanja kristjanov pod cesarjem Dioklecijanom. Po vsem rimskem cesarstvu so tedaj trpeli kristjani; tudi v primorskem mestu Tergeste (Trst). Tu je tedaj umrl mučeniške smrti zavetnik tržaške škofije sv. Just.

Med vsemi podobnimi igrami se ta odlikuje po posebno živahnem dialogu in pesniškem jeziku; za nas Slovence je pa tudi še zaraditega zanimiva, ker gledamo v njej junaško smrt zaščitnika škofije, ki je v velikem delu slovenska.

Značaj Justov se sicer pred nami ne razvija nič več; precej, ko prvič nastopi, ga že vidimo trdnega, odločnega v sveti veri. Dramatična pa je njegova borba z zastopniki tostranske religije. Ob zgledu svojega gospoda se razvije značaj osvojenca Petra v krščanskega junaka; isto-

tako se vrši in izvrši v duši pogana Agabija preobrat, ko mož gleda junaštvo Justovo. Ovaduh (delator) Mukron je narisan po življenju.

Pisatelj, dr. Fr. Petronio, stolni prošt v Trstu, se je — to se mora priznati — dobro zamislil v čase rimskih imperatorjev in bo igra gotovo blagodejno vplivala.

Prvo dejanje.

(Soba [triklinij] v palači Justovi. Okrogla mizica, pogrnjena za dve osebi. Dva stola ali dva naslonjača: lahko je tudi namesto stolov zofa. — V ozadju dva ali štirje stebri (porticus) in okno. Vrata so četvera: dvojna na vsaki strani [ali tudi samo po ena na vsaki strani], zagrnjena s težkimi sirskimi zastori. Po tleh perzijske preproge. Sè stropa visi svetilka. Vse bodi urejeno primerno dobi, v kateri se igra vrši. — Dnevni čas: poldne.)

Prvi prizor.

(Peter, kesneje suženj in Agabij.)

Peter (prižigajoč svetilko). He, kaj imate tam? Kaj se je zgodilo?

Suženj (vstopajoč, za njim **Agabij**). Ta-le hoče po vsi sili noter.

Peter. Kaj bi rad?

Agabij. Z Justom, tvojim gospodom, bi rad govoril.

Peter. Pridi kesneje; zdaj te ne more sprejeti.

Agabij. Bom pa počakal. Povedat mu pa le pojdi, da sem tukaj.

Peter. Nočem ga motiti. Ti pa le čakaj, če hočeš; ali pa pridi čez nekaj časa, pa boš lahkó govoril z njim.

Agabij. Oblastno govoriš ti, ki si bil še pred nedavnim časom suženj in ti je milost tvojega gospodarja dala prostost. Pozna se ti, da nisi potomec Rimljanov.

Peter. Grk sem, nič ne tajim; toda Grk, Grčija, to pomeni umetnika, umetnost! Ves svet se klanja grškemu umu. Fidijas in Praksiteles, moja rojaka, kakšne čudovite kipe sta umela klêsati iz mrtvega marmorja! Samó še en dih božji, pa bi bili oživel.

Agabij. Dih božji, dih božji... Kaj govoriš? Pri nesmrtnih bogovih, ne umejem te...

Peter. Briga me, me-li razumeš ali ne! — Poslušaj me: pridi po obedu, če želiš na vsak način govoriti z mojim gospodom.

Agabij. Ne bodi takó strog! Javi me čim prej svojemu gospodu! Moram, moram govoriti ž njim... Véliki Jupiter ti gotovo poplača tvoje dobro delo.

Peter. Pa kaj imaš takó nujnega?

Agabij. Rad bi... rad bi ž njim govoril... Morda potrebuje moje pomoči... Kaj me takó gledaš? Mi ne zaupaš?

Peter. Poznam te! Če hočeš sam sebi dobro, poslušaj me: izgini odtod in nikar mi več ne prestopaj praga te

hiše! — Prijatelj Mukronov ne more imeti blagih namenov.

Agabij. Hišnik Justov, ti me zasmuješ?

Peter. Kaj nisi res prijatelj Mukronov?

Agabij. Imaš me torej za podlega ovaduha? Povem ti, da se motiš. Povem ti: imel sem že ugodno priliko, da bi bil nekoga ovadil, pa ga nisem. Mar misliš, da res ne vem, h kateri veri se na tihem prištevaš? Pojdi, pojdi, sin slavne Grške, in ne delaj se takó nevednega! Jaz vem vse, čisto vse! Toda ne pride mi niti na misel, da bi ovadil ali izdal tvojega gospoda.

Peter. Morda pa le odlašáš, ker se nadjaš tem večje nagrade?

Agabij. Res podlo misliš o meni; nikdar bi ne bil tega verjel. Ha, sumničiti poštenega starega moža in ga vrhutega še opsovati, to je preveč!

Peter. No, pa mi odpusti! Vidim, da sem res pretiraval! Toda sam mi moraš priznati, da v teh časih človek ni nikdar zadosti previden.

Azabij. Prav je, da si previden v času, ko vlada samovoljnost in gospoduje predrznost. Pravo in pravica, to so zdaj prazne besede, ki so nam samo za nesrečo. — O, da me ni sovražna puščica naredila hromega, bodi prepri-

čan! — ne bi me zdaj videl tukaj kot berača, ki prosi miloščine. V desetih bitkah sem se boril kot lev, toda po zmagi niso premagani sovražniki nikdar tožili o moji nečlovečnosti. Vedno sem zaničeval podleže in strašljivce; in iz tega lahko izprevidiš, da nisem ogleduh. Ubožec sem, to je vsa moja krivda, in uboštvu ljudje nikoli ne verjamejo.

Peter. Krivo sem te sodil. Smiliš se mi. Toda če te je usoda doslej kruto preganjala, pozabi vse in upaj, in lažje ti bo.

Agabij. Ti lahko takó govoriš, ki si mlad in zdrav. Toda jaz, česa naj si še želim, razen da me skoraj reši smrt?

Peter. Ker ne veruješ v prihodnje življenje.

Agabij. Ko sem davi stopil iz hiše, sem tisti hip slišal skovikanje sove. Pogledam kvišku! Čepela je baš na žlebu nad vrati in me gledala. Vzdignil sem palico ter ji požugal; ptica pa je samo udarila s kreljutmi ter zaskovikala takó grdo, da mi še zdaj zveni v ušesih.

Peter. No, in kaj si si pri tem mislil?

Agabij. Da jo je poslala Parka, sojenica, naznanit mi, da pojdemo kmalu tja, na drugi breg Aheronta. Pa mi ni

prav nič hudo . . . Truden sem že zemskega potovanja, in nobena reč me ne veseli več na svetu. Igre v cirkusu me ne zanimajo več; če vidim ondi gladiatorje, rokoborce, me le še bolj boli srcé, ker se le še bolj zavedam svoje pohabljenosti; razkošne slavnostne predstave Maksiminijanove me le dolgočasijo in zabave o Saturnalijah se mi naravnost gabijo. Samó, kadar čujem o slavnih zmagah našega Dijoklecijana, tedaj se spomnim lepih dni svoje mladosti in polóti se me staro navdušenje. Toda kaj govorim . . . No, ali te je zdaj volja naznaniti Justu, da sem prišel?

Peter. Nemogoče! »Pridi kdorkoli in zaradičesar koli, ne nadleguj me!« — takó se glasi njegovo povelje.

Agabij. Razumem . . . Počakajmo torej!

Drugi prizor.

(Suženj. Mukron. Prejšnja.)

Suženj. Neki centurij želi govoriti z gospodom.

Peter. Naj pride! (Mukron vstopi.)

Mukron. Pozdravljen, mladi oskrbnik!

Peter. Dobrodošel v hiši mojega gospoda!

Mukron. In ti, Agabij, ne zineš besedice?

Agabij. Kaj naj rečem?

Mukron (zase). V zadregi je! (Proti prejšnjima.) Morda sem pa s svojim prihodom prekinil kak zanimiv pogovorček?!

Agabij. Tebi nič mar!

Peter. Moj gospod je zatopljen v važno premišljevanje in zató noče, da bi ga kdo motil.

Mukron. Ubogaj in takoj mu sporoči, da sem prišel!

Peter. To ne gre! Pri gospodu je neki globokoučen mož . . .

Mukron. Sebastijan, kaj ne?

Peter. To te vendar ne more zanimati?

Mukron. Ha, morda bolj kot si misliš! Sporôči Justu moj prihod, hvaležen ti bo.

Peter. Zastonj siliš vame! Ukazov gospodovih nimam navade kršiti, pa tudi zaradi tebe se ne bom izneveril svoji dolžnosti.

Mukron. Ha, nekdanji suženj, ki si komaj zadobil svobodo, pa takó govoriš? Kaj pa misliš, da si? Mar škiliš po cesarskem prestolu, po zgledu božanstvenega Dijoklecijana, ki se je tudi od sužnja povzpел do cesarja? Idi, zahtevam, da me takoj slušaš . . .

Peter. Kdo ti je pa dal pravico, meni zaukazovati?

Mukron. Rimljan sem in kot tak ti ukazujem. Žuri se, ti pravim, kajti jaz moram govoriti z Justom. (Tiho proti Petru). Vsako odlašanje bi imelo lahko slabe posledice; vedi, da mu gre za kožo . . .

Agabij (sam zase). Sumljivo je njegovo vedenje . . . Treba bo imeti oči odprte!

Mukron (zopet rohneč nad Petrom). Le glej, svojeglavnež! Če te šiba sužnjev ne more več doseči, doseže te pa še lahko ta-le moj vojaški meč.

Peter. Ne bi ti svetoval, kaj takega poskušati! No le poskusi, če imaš toliko poguma!

Mukron. Kdo mi pa more braniti? (Potegne meč iz nožnice in hoče planiti nad Petra.)

Peter (ga ustavi in ga prime za roko). Ta-le roka je jeklena, da boš vedel! Spusti meč na tla, takoj!

Agabij. Mladenič, v veliko nevarnost postavljaš svoje življenje.

Mukron (se mu izvija). Pri bogovih-zaščitnikih, dečko, to predrznost boš drago plačal!

Peter. Ne bojim se te . . . ni me skrb tvojih groženj . . . izpusti!

Agabij (kličoč na pomoč). Hej, ljudje božji, pomagajte!

Mukron (spustivši na tla meč). Užugal si me, toda s svojo krvjo boš poplačal storjeno mi sramoto.

Tretji prizor.

(Just. Sebastijan. Suženj. Prejšnji.)

Just. Peter, moj zvesti služabnik?! Zakaj se ves treseš? Govori!

Peter. Ta-le mi je nekaj žugal, pa je vzkipelo v meni, da sem . . .

Just. . . . da si pozabil, da se silovitost zate ne spodobi.

Peter. Odpusti mi, gospod! (Pade na kolena.)

Just (ga dvigne). Odpuščam ti! (Proti Mukronu in Agabiju). A vidva? Se-li takó prihaja v mojo hišo?

Agabij. Jaz sem bil prej tukaj; in ta je povzročil prepir, ne jaz.

Mukron. Želel sem s teboj govoriti, presvetli patricij, a ta tvoj osvoboječec me ni pustil do tebe ter mi je celo žugal, da me po sužnjih ukaže iztirati iz hiše.

Peter. To ni res!

Sebastijan. Pusti ga, Peter, da se zagovarja! Ni lepo, ségati mu v besedo.

Peter. In če laže?

Just (zamahne z roko). Dovolj o tem! Centurij, kaj želiš?

Mukron. Rad bi na samem govoril s teboj, če dovoliš.

Just. In ti, Agabij?

Agabij. Povedal bi ti rad eno samo besedico. (Polglasno.) Lačen sem!

Just (Petru, polglasno). Ukaži, da se mu pripravi obed. (Proti Agabiju, stisnivši mu nekaj v roko). Na, vzemi!

Agabij. Hvala ti, dobri patricij! Naj bogovi čuvajo tvoj dom!

Peter (vrnivši Mukronu meč). Ná, tu imaš meč nazaj! Izvršuj ž njim junške čine, ne pa grozovitosti!

(**Peter** in **Agabij** odideta.)

Četrty prizor.

(Just. Sebastijan. Mukron.)

Just (polglasno Sebastijanu). Ne boj se zame! Le pusti me samega ž njim!

Sebastijan. Bodi! Toda daleč ne grem od tebe. Tam zadaj hočem stati na straži . . . Bodi previden!

Just. Rečem ti še enkrat: ne boj se! (Stisne Sebastijanu roko. Ta izgine v ozadje.) Kaj mi želiš povedati? Samá sva, govori . . .

Mukron. Si za gotovo prepričan, da noben radovednež ne bo slišal mojih besed?

Just. Bodi popolnoma brez skrbi! Nihče naju ne posluša; govôri torej...

Mukron (se nekako boječe ozira okrog). Kajti vidiš, preslavni patricij, Agabij bi utegnil . . .

Just. Le nikar se ne boj! Agabij ima druge skrbi, kakor pa naju poslušati . . .

Mukron (zaupno). Just, ali mi hočeš zdajle zaupati? Vem sicer, da tega ne zaslužim; toda to, kar ti zdaj povem, bo, upam, trden dokaz, da nisem tak grozovitež, kakor me nekateri slikajo in ki si jim morda tudi ti verjel.

Just. Obrekovalcev ne poslušam.

Mukron. Pregarjal sem kristjane, tega ne tajim, toda nikoli ne zaradi njih vere, res ne . . . Imel sem vzroke čisto zasebnega značaja.

Just. Mar si mi t o hotel povedati?

Mukron. Ne, ne, nekaj čisto drugega je, kar bi ti rad povedal, če me hočeš poslušati.

Just. Torej prični že enkrat!

Mukron. Vedno si bil zelo dober, tvoja darežljivost je obrisala marsikatero solzo; dà, celó tvoji sovražniki — in imaš jih, o Just, mogočnih in srditih, kaj bi tajili! — pa tudi le-ti pripo-

znava jo tvoje dobro srce. Vendar pa jih to ne bo oviralo, da ti ne bi skušali škoditi, samó da se prikupijo božanstvenemu cesarju . . . Zató sem pa jaz —

Just. Ti si . . . ?

Mukron. Dà, jaz sem sklenil, da ti pomagam, če ti je namreč prav.

Just (hladno). Hvala ti, Mukron! Za enkrat ne potrebujem tvoje pomoči.

Mukron. Res je ne potrebuješ? Prav gotovo veš?

Just. Prav gotovo! Pa tudi v slučaju, da bi jo potreboval, ne bi se zatekal k tebi.

Mukron (vznevoljen). To je žalitev! Ne pozabi, da sem vojak, centurij cesarske legije . . .

Just. Kakó naj se pa zanesem ná-te? Sicer pa tistih nevarnosti, ki govoríš o njih, nikjer ni, razen v tvoji domišljiji.

Mukron. In vendar se ti bliža grozna nevarnost.

Just. Naj se! Misliš, da se ne bom znal braniti?

Mukron. Se ne boš mogel. Prišlo bo nenadoma, kakor strela z nebá, in ne boš imel časa braniti se. Poslušaj me torej! Veliko skrivnost ti hočem razodeti . . . Čuvaj se!

Just. Zakaj govoriš takó skrivnostno? Povej naravnost, kar veš.

Mukron. Ne morem . . . ne morem . . . Ako bi Manacij izvedel, ali samó sumil, da sem kaj izdal . . .

Just (s pomilovalnim nasmehom). Razumem! Ti potrebuješ denarja, kaj ne? Denar je cilj tvoje velikodušnosti nasproti meni. [Dá mu mošnjico]. Ná, tu imaš! Zdaj pa le brž v beznico, da si z moštom ali medico ugasiš pekočo vest.

Mukron. Ne poznaš me . . . Vsaka skrivnost je vredna svojega plačila . . . to je vendar star običaj.

Just. Je že prav, je že prav! Saj vem, da si pravi vzor poštenjaka. (Resno.) Toda pomisli, kaj se pravi varati Manacija, mestnega prefekta! Jaz nikakor nočem biti vzrok tvoje pogube; zatoorej idi!

Mukron. Ne pódi me od sebe . . . Še ena taka mošnjica, pa . . .

Just. Vojak, vprašam te: kôga prodajaš zdaj? Prijatelja ali neprijatelja? Vun iz te hiše, takoj! Izdajalci se z Justom niso nikdar pogajali; to si zapomni! Idi!

Mukron. Grem! Prišel sem bil, da te rešim, a ti me podiš od sebe . . . Jutri ti bo že žal, da me nisi poslušal . . .

Just. Pobêri se!

Mukron. Pa tudi vsi, ki s teboj ob-
čujejo, bodo morali umreti zavoľjo tebe.
Vem, da si kristjan, o Just; toda tvoj
Bog te ne bo mogel rešiti pred razgla-
som božanstvenega cesarja . . .

Just. Pred razglasom? . . . Pred
kakšnim? . . . Mukron, govôri . . .

Mukron. Zapodil si me! . . . Zdrav-
stvuj, Just! . . .

Just. Poslušaj me, Mukron . . .

Mukron (zlobno). »Izdajalci se niso
nikdar pogajali z Justom.« Tvoje be-
sede so, ti si jih izustil. Prav hvaležen
sem ti, da mi nisi dal prilike, razžaliti
nesmrtné bogove. (Odhajaje.) Just, pre-
vzetni patricij, kmalu se vidiva! (Od-
ide.)

Peti prizor.

(Prejšnji, Sebastijan; kesneje Peter.)

Just (sam). Cesarski razglas? Kam
naj merijo te besede? Se-li prične novo
preganjanje? morda pa je to le gola
grožnja tega malovredneža? Kdo ve?
(Molk). Sebastijan! Sebastijan!

Sebastijan (priteče). Kaj se je zgo-
dilo? Ves si razburjen . . .

Just. Ti si moj prijatelj, kaj ne?

Sebastijan. Kakšno vprašanje! Ka-
kó moreš dvomiti o tem?

Just. Ali si bil vedno odkritosrčen proti meni?

Sebastijan. Če še dvomiš, me žališ.

Just. Oprosti, ali vprašam te še enkrat: ali si bil vedno odkritosrčen do mene?

Sebastijan. Laž sem vedno sovražil; to veš.

Just. Ali mi nisi nikoli nič prikrival?

Sebastijan. Kolikor se spominjam, nikoli! Ali si morda kaj izvedel?

Just. Da! Če Mukron ne laže, nam že zopet žuga nevarnost.

Sebastijan (razburjen). Just! Govôri! Povej vse! Kaj ti je rekel?

Just. Še enkrat bo prihrumel vihar nad mlado setev svete Cerkve. Krvolok na cesarskem prestolu se še ni napil krvi krščanskih mučencev.

Sebastijan. Z grozo mi napolnjuje srce to, kar mi pripoveduješ . . .

Just. Mukron je bil že na tem, da bi mi izdal neko tajnost; toda jaz sem ga z nevoljo zavrnil in celo zapodil vun.

Sebastijan. Prav si storil.

Just. Morda pa ne! Morda sem pa s tem v nevarnost postavil življenje vseh naših bratov v Iliriji.

Sebastijan. Kakó to?

Just. Morda je že sklenjeno klanje in prelivanje krvi. (Se prime za glavo.)

Oh, jaz nespametnik, zakaj nisem porabil prilike!

Sebastijan. Pomiri se, Just! Morda pa pretiravaš. Morda pa ne bo takó hudó. Sicer je pa nad nami Bog: kakor On hoče, takó bódi!

Just (še vedno z izrazom kesanja). Dà, dà! Da sem ga lepó do konca poslušal, bi se zdaj vedeli ravnati in se pripraviti za napad.

Sebastijan. Ne žéni si tegá preveč k srcu! Morda pa Bog ni hotel, da bi se kristjan in ljubljenelec njegov takó ponižal in bi nevernika takorekoč prosil za svoje življenje.

Just (razveseljen). Dalje, dalje, Sebastijan! Tvoje besede so kakor olje na mojo pekočo vest.

Sebastijan. Pekočo vest? Zakaj neki? Kdo pa ti je porok, da te Mukron ni mislil samó v past ujeti in te izdati? Saj ga vendar poznaš: ali mi eden izmed naših najhujših sovražnikov? Njemu kaj zaupati — bi bilo nevarno in naravnost nespametno . . . Če se res bliža nevarnost, ne iščimo pomoči pri sovražnikih, ampak pomagajmo si sami . . . Sicer pa mislim, da pripisuješ prevelik pomen besedam onega ova-duha.

Just. Morda imaš prav; toda jaz se le ne morem pomiriti. Muči me neka

negotova, a strašna slutnja . . . Čakaj, da nekoliko pomislim. (Molk). Takó! Vem, kaj storimo. V taki negotovosti ne moremo viseti. Pridobiti si moramo gotovost v tej reči.

Sebastijan. Tudi jaz sem teh misli. Toda kaj storiti?

Just. Očitno nič! Mestni prefekt prav gotovo pazi na vsak moj korak.

Sebastijan. Ali misliš torej Petra poslati na oprézvanje?

Just. Potem bi šel rajši sam; nevarnost bi bila ista.

Sebastijan. Koga torej pošlješ? Stvar je silno nevarna.

Just. Agabija. Ta je najpripravnejši.

Sebastijan. Agabija, tega pogana, tega prekanjenca?

Just. Vdan mi je; prepričan sem, da me ne izdá.

Sebastijan. Dobro premisli, preden to storiš.

Just. Dozdaj me še ni varal. Toliko, kolikor od mestnega prefekta, bo dobil tudi od mene, in morda še več; in to bo zadostovalo, da bo molčal. On dobro vé, da sem kristjan, in vendar me ne črti, se me ne ogiblje . . .

Sebastijan. Bodi previden! Ti pogani so lakomni. Upanje dvojnega dobička bi mu utegnilo razvezati jezik in

namesto oprézovat záte, te pojde izdat. Ne pozabi, da sta si zeló dobra z Mukronom.

Just. Saj prav to je ugodno zame! Centurij zdaj kar piha od jeze name, in če ga Agabij zvabi v krčmo in se ga od prave strani loti, utegne spraviti iz njega kakšno važno besedo... Kaj ne, da bo takó prav? (Kliče v ozadje). He, Peter!

Šesti prizor.

(Prejšnja. Peter.)

Peter. Klical si me, gospod.

Just. Dà! Je Agabij še tam?

Peter. Še! Ravnokar je pojedel kruh, ki si mu ga ukazal dati.

Just. Dobro! Prinesi nama obed.

Peter. Takoj, gospod! (Odide.)

Just. Potrpi malo! Govoriti moram z Agabijem. Daj Bog, da dobro zasnujemo naš načrt! (Odide.)

Sebastijan (sam). Kot pravi junak gleda moj dobri Just preteči nevarnosti v oči! — O Bog! pošiljaš nam torej novo, bridko poskušnjo? Dobro! V tvojem imenu smo pripravljeni trpeti. Trdni kakor tvoji apostoli hočemo ostati v sveti veri. Danes pokriva naše mesto še tema poganstva, toda kmalu

bo zasijala zarja večne Resnice in tedaj bodo lažnivi maliki ležali zdrobljeni na tleh, a na njih mestu se bodo dvignili oltarji, posvečeni Tvojemu imenu. Oče naš, ki si v nebesih, . . . pridi k nam Tvoje kraljestvo!

Sedmi prizor.

(Prejšnji. Just; nato Peter in suženj.)

Just. Takó! Agabij je odšel, z mojim naročilom. Medtem pa midva poobedujva. (**Peter** in **suženj** prinašata jedila.)

Peter. Tukaj je obed, gospod!

Sebastijan (sedajoč za mizo z Justom). Pa je bil volján sprejeti tvoje naročilo?

Just. Pa še kakó! Razveselilo ga je, da imam táko zaupanje vanj. Le pogum, Sebastijan!

Sebastijan. Prav malo se mi ljubi jesti.

Just. Tudi meni! Toda tudi želodec zahteva svoje pravice. (Vstaneta, se prekrižata, tiho molita, nato zopet sedeta in pričneta jesti.)

Sebastijan. Sicer pa čemu te skrbi! Brez božjega dopuščenja nam naši sovražniki ne morejo nič storiti. Zató jej, Just, pa nikar preveč ne premišljuj! Bog zna, kod hodijo zdaj Tvoje misli,

odkar te je Mukron vznemiril s svojim namigavanjem . . . Mar ni takó?

Just. No, ne tajim; toda, mar tebe ni vznemiril?

Sebastijan. To vprašanje . . . (Peter premenja krožnike in zopet odide.)

Just. Vidim, izogiblješ se mojim vprašanjem! Meni hočeš dajati pogum, a jaz berem tudi v tvojih očeh . . .

Sebastijan (veselo). No, no, kaj bereš v njih?

Just. To berem, da je tvoj obraz vesel samo na videz, v resnici te pa sedanji naš položaj prav takó skrbi kakor mene . . . Prijatelj, nikar si nič ne prikrivajva! Mar bo nevarnost manjša, če jo skušava tajiti? Ali ni boljše, da z odprtimi očmi iščeva rešitve za svoje brate in za naju, kakor da bi nekako slepomišila in drug drugemu prikrivala resnost trenutka?

Sebastijan. Res je! Jaz te le nisem hotel še bolj vznemirjati . . .

Just. Ali iz Rima ni nobenega poročila?

Sebastijan. Je prišlo, toda ničesar ni, kar bi nas moglo razburjati . . . Verjemi mi!

Just. Potem pa sledi iz tega, da je vse zasnovano z največjo opreznostjo.

Sebastijan. Kar bi utegnilo biti najhujše . . .

Just. Dalje, dalje! Kaj misliš?

Sebastijan Ne slišiš? (Posluša.)
Neki hrup se čuje . . . kakor upor,
kali? . . . (Slišijo se različni hrupni
glasovi, nerazločno.)

Just. Pregarjanje. Se je že začelo!
Zdaj razumem besede centurijeve:
»Prišlo bo nenadoma, kakor strela z
nebá, in ne boš imel časa braniti se.«

Osmi prizor.

(Prejšnji. Glasovi zunaj; nato Peter in Agabij.)

Glasovi (zunaj). Pogine naj! . . .
Pogine naj! (Čimdalje bliže.)

Sebastijan. Kaj je to? (Gre gledat
v ozadje.)

Just. Videli te bodo! Nikar! Ta pi-
jana drhal bi te gotovo napadla. Če
te zagledajo, boš vlil le olja v ogenj!

Glasovi (ki se bližajo). V smrt ž
njim . . . Na križ ž njim!

Sebastijan. Strašno!

Glasovi. Živel Dioklecijan, divni,
božanstveni! Smrt kristjanom! Živel
Manacij!

Just. In midva sva brez moči!

Sebastijan. O zaslepljeno ljudstvo!

Just. Zdaj se prične klanje in pre-
livanje krvi!

Sebastijan. . . . Že gori! Ali vidiš . . .
Glej, glej, noter sèm se žari od ognja . . .

Just (gledajoč bolj oddaleč, ne da bi stopil k oknu). Vidim . . . to je hiša Zojlova . . . potem Servolova, Silvarena . . .

Glasovi. V smrt ž njim! Na križ ž njim! — Živel cesar! Smrt privržencem Kristusovim . . . na križ ž njimi!

Peter (prihiti). Gospod! Agabij se je vrnil in bi rad s teboj govoril . . .

Just. Naj pride! Hitro!

Agabij (vstopi preplašen). Just, zapahni vse duri! Mukron prihaja, za njim se pa vali tolpa besnih ljudi. Izdal te je ljudstvu, da si kristjan. Če hočeš uiti njegovemu srdu, beži, skrij se! Cesarski razglas ukazuje poklati vse kristjane, požgati vse njih hiše in vse cerkve.

Sebastijan. O grozovitih trinogov!

Agabij. In pijana tolpa je že porabila to priliko, da ropa in pleni . . .

Peter. Čujte! Glasnik nekaj oznanjuje.

Glasnik. Naša svetla cesarja, Dioklecijan in Maksimijan, nezmagana, premodra . . .

Glasovi. Živel Dioklecijan! Živel naš vladar! (Hrup narašča.)

Agabij. Več ko trideset kristjanov je že prišlo Manaciju v pest.

Just. To bo trideset mučencev, ki bodo s svojo krvjó zalili mlado drevesce sv. vere v našem mestu.

Sebastijan. Misli na svojo rešitev, Just! Skrajnji čas je . . . Prosim te, beži . . .

Just. Da bi bil malodušen? Nikdar! Naj le pridejo! Videli bodo, da se kristjan ne boji smrti.

(Pridušeni kriki tolpe.)

Agabij. Beži, Just, beži!

Just. Vojščaki Kristovi so bolj zvesti nego cesarjevi . . . Kristjani umirajo kot junaki! Zapomni si to, ponosni Rimljan!

Peter. Gospod! Mestni pretor Druzus prihaja s svojimi vojaki.

Just. Mi ga počakamo tukaj.

Deveti prizor.

(Prejšnji. Druzus. Vojaki; med njimi Mukron.)

Druzus. Just! V ime božanstvenega našega vladarja si zdaj moj jetnik.

Just. Česa me dolžiš?

Druzus. Odpada od vere.

Just. Po krivici! Jaz nisem bil nikdar odpadnik! Veri, ki sem bil rojen v njej, sem ostal vedno zvest dozdej.

Druzus. Tem bolje zate! A zdaj moraš z menoj. Prefekt bo sodil.

Sebastijan (tiho Justu). S teboj grem! Naznanim se sam . . .

Just (tiho). Tvoja pomoč je potrebna naši občini. Pozdravi brate in moli zame!

Druzus. Brzo, brzo, Just!

Glasovi. Smrt Justu . . . Na križ z njim!

Mukron. Vojaki, zvežite mu roki. (Se zgodi.)

Just (z rokami, zvezanimi na hrbtu). Z Bogom, Sebastijan!

Sebastijan (ga objame ves v solzah). Kmalu se vidiva.

Just. Ne stori nobene neprevidnosti . . . Peter, ne zabi me! (Just govori vse to polglasno. Druzus in vojaki z Justom odidejo. — Molk.)

Mukron (Agabiju). Kaj pa ti tukaj?

Agabij. Kakor vidiš, občudujem tvoja junaštva.

Mukron. Proč, umazanec! Zunaj na cesti je vse polno žita raztresenega; pojdi ga pobirat, da se boš enkrat dosita najedel!

Agabij. Bolj pošten bo še zmerom moj živež, če si ga tudi v blatu nabereš, kakor pa tvoj.

Mukron. Kaj pa hočeš reči s tem?

Agabij. Da moj kruh ne bo nikoli pridobljen z ogleduštvom.

Mukron. Pazi! Odleti ti lahko glava, in potem tudi jezik ne bo več mogel gibati.

Agabij. Res, pravi junak! Dozdaj sem dvomil, a zdaj verjamem, da si neki dan v bitki vrgel ščit od sebe, da bi laglje bežal.

Mukron. Prosi bogove, da se neki dan ne osvetim nad teboj, prismođa! (Odide.)

Glasovi. Smrt Justu! . . . Smrt patriciju! (Smatra se, da je v tem hipu Just stopil na ulico. Hrup narašča.)

Sebastijan (ki je bil spremil Justa, se vrne). Bog, bodi milostljiv njemu in nam vsem!

Agabij. Vse to je sad nečloveških postav . . .

Sebastijan (gre skozi zadnja vrata in prične kakor bogonavdihnjen govoriti z balkona ljudstvu). Ljudstvo, ki moriš svoje brate! Naj ne pride kri nedolžnih nad te! O da bi že skoro vera krščanska posijala v vaša srca! Da! Prišel bo dan, ko boš spoznalo, nesrečno ljudstvo, svojo zmoto; in tedaj boš molilo tistega Boga, katerega jaz častim in molim.

(Poklekne. Agabij ga strmeč gleda. Zunaj se hrup nadaljuje in pojema.)

(Zagrinjalo počasi pada.)

Drugo dejanje.

(V celici jetnišničarjevi. V ozadju vhod, na levi vrata k ječam, na desni vrata, ki vodijo v posvetovalnico. Par lesenih klopi in nizkih »pručic«. Mrači se. Na mizi stoji trebušasta steklenica vina in dve čaši. En kovinast krožnik z dvema kockama.)

Prvi prizor.

(Silvij in Agabij [sedita za mizo].)

Silvij. Ti si res nevaren skušnjavec. Tvoja obljuba je mamljiva, in jaz bi jo sprejel z obema rokama, toda . . . (boječe pogleda proti posvetovalnici) toda . . . saj me razumeš?

Agabij. Ha, ha, prismodarije starega dedca! Bati se? Česa pa?

Silvij. Vsi nesmrtni bogovi so mi priča, da se bojim! Res je sicer, da sem star in moje stare kosti bi bile slaba piča za požrešne krokarje; toda kaj hočeš, živel bi pa le še rad nekaj let, če mi jih bogovi prisodijo. Vidiš, dobil sem strog ukaz: najmanjšo nepokorščino plačam s smrtjo.

Agabij. Saj prideta ponoči! In o tem, kar imava midva med seboj, ne izvé nihče.

Silvij. Nikar se ne trudi! Tvoje želje ne morem, ne smem izpolniti.

Agabij. No, dobro, pa pustiva to! ... Včeraj sem pa videl tvojo ženo; revica mora biti zelo bolna. Ne bi je bil skoro spoznal, tako se je izpremenila v kratkem času.

Silvij. O, hudó, hudó je bolna. Zdravnik si sicer mnogo prizadeva, da bi ji pomagal, pa vse zastonj! »Pošlji jo v Rimske toplice!« mi pravi, »če hočeš, da ji odleže; če ne, boš v kratkem vdovec.« Takó mi zmerom trobi v ušesa.

Agabij. In ti še odlašáš? . . . Kaj je nimaš rad, svoje žene?

Silvij (solzno). Jaz, svoje žene, ne rad? Rajši ko samega sebe! Toda mar sem jaz bogat patricij? Moja borna plača je baš tolika, da lakote ne umrjemo jaz in moji otroci. Oh, in med tem pa ona, revica, hira, čim dalje bolj hira . . . Svoje življenje bi rad dal, samó da bi jo rešil. Verjemi, Agabij, kadar jo gledam in vidim v njenem obrazu vtisnjene sledove trdovratne bolezni, ki jo pobira, tedaj mi je, kakor da bi mi kdo nož porinil v srce . . . ali kakor da bi mi kdo z razbeljenim železom žgal globoko rano . . .

Agabij (se dela, kakor da ne verjame). Ha, ha, ha! Imenitno, táko mi Jupitra! Dej, govôri še naprej . . .

Silvij. In ti se smeješ?

Agabij. Kdo bi si bil mislil, da si tak spreten komedijant! V resnici, ti bi čast delal vsakemu gledališču.

Silvij. Ja, kaj misliš, da se šalim?

Agabij. Kaj pa družega?

Silvij. Ne norčuj se iz mene.

Agabij. In ti ne iz mene.

Silvij. Iz táke žalostne reči, misliš, se bom norčeval?

Agabij. Vsaj zdi se takó. Ali si samó deklamiral, ali pa si lagal. Eno je gotovo. Nisem sicer umetnik, toliko pa že razumem o tej stvari.

Silvij. Ne razumem te.

Agabij. Praviš, da se takó bojiš za svojo dobro ženo in da bi vse storil, samó da bi ji rešil življenje . . .

Silvij. . . . in še enkrat rečem . . .

Agabij. . . . kadar ti pa dobra sreča ponuja potrebna sredstva, da bi jo rešil, takrat ji pa ti hrbet obračaš in od sebe peháš njene darove.

Silvij. Toda . . .

Agabij. Hočeš slišati pametno besedo? Sreča je zamerljiva, zapomni si; če jo enkrat razžališ, ne pride več.

Silvij (vstane). Vem, vem.

Agabij (tudi vstane). In navsezadnje, kaj pa moreš izgubiti? Treba je le malo poguma.

Silvij. Toda moja služba, moja služba . . .

Agabij. Služba, služba . . . (bliže k njemu). kajne, ta te bo tolažila, kadar bo žena mrtva?! — Ne bodi tak bojazljivec! Tudi če bi ju zalotili, bosta vendar rajši umrla, kakor pa tebe izdala. Saj jih poznam, te ljudi! Pogum imajo kakor stari junaki, srcé pa dobro kakor otroci. Še enkrat ti rečem: zanesi se name! (V tem potegne iz halje mošnjiček zlatá, da zažvenketá, ter reče s premišljeno malomarnostjo, kakor da bi mu bilo čisto vseeno:) Zdaj te ne bom več silil! Ta-le denar nesem zdaj nazaj tistemu, ki mi ga je dal . . . Pa zdrav ostani, Silvij . . . Pa še precej težak je ta-le mošnjiček . . . Vidiš, ako ne bi bilo tiste tvoje službe . . . bi témule (namreč mošnjičku) sledili še drugi. Takó pa —! (Hoče oditi.)

Silvij (stopi korak za njim). Agabij, kdaj se pa zopet vidiva?

Agabij. Hm! Ne vem . . . zakaj vprašaš?

Silvij (v zadregi). E, nič . . . Vprašal sem kar takó iz radovednosti . . . pa povej no, ali misliš ta-le mošnjiček res nazaj nesti?

Agabij. To se razume, da! . . . Ker ga ti nočeš . . .

Silvij. Ali se res lahko zanesem ná-te? Ali me tisti tvoji ljudje res ne bodo izdali našemu prefektu Manaciju?

Agabij. Bodi brez skrbi! Če ti rečem . . .

Silvij. Dobro! Verjamem ti. Pa naj prideta! Meni je prav.

Agabij. Vendar enkrat ena pametna beseda! A geslo?

Silvij. »Božanstvo cesarjevo.«

Agabij. Zdaj pa zdrav! (Izročivši mu mošnjiček.) Tu imaš nagrado!

Silvij. Zdaj je vse v redu. Naj mi bogovi prinesó srečo!

Agabij. Kakor ti jo prinašajo ti-le svetli cekinčki. (Odide skozi srednja vrata.)

Drugi prizor.

(Silvij; pozneje Mukron.)

Silvij (skrivajoč mošnjico). Agabij ima prav! Pravi tepec bi bil, ako ne bi bil zgrabil sreče, ki se mi je ponudila. Naveličal sem se že te službe . . . zapirati in odpirati ječe! Oj, ako bi mogel začeti takó-le majhno krčmico kje v predmestju, kakó bi bil srečen! Odnek-daj že je bila to moja želja . . . Toda kaj ti ne pride na misel, stara pri-smoda! Zató pa . . . (Posluša.) Že spet nekdo prihaja! Človek tukaj nima

enega mirnega trenutka! (Trkanje na vrata odzunaj. Silvij odpira.) Mukron, ti?!

Mukron. Jaz, jaz, Mukron, ves, kar me je.

Silvij. Pa ob tej uri?

Mukron. Pošilja me Druzus.

Silvij. Druzus?

Mukron. Kaj se čudiš? Časi so resni. Prefekt Manacij je kakor ob pamet. Uh, ti prokleti kristjani! Zaradi njih je zmešnjava po vsem cesarstvu. Sami sleparji so to! Zaradi njih nima več mirnega spanja naš prejasni vladar Dioklecijan.

Silvij. Cesar naj bi kar ukazal, pa stavim, da v enem mesecu niti eden izmed njih ne bo več trave tlačil.

Mukron. Motiš se. Zadnji cesarski razglas je bil vendar strašen; toda je-li kaj pomagalo? Prav nič. V našem mestu jih je bilo v ječo vrženih dvainosemdeset, pa niti eden ni daroval našim bogovom. Manacij bi storil vse, da bi le enega pregovoril k odpadu od krščanske vere; pa vse zastonj! Rajši umrjó v najstrašnejših mukah.

Silvij. Ti pa pri tem delaš bogate dobičke. O, ovadbe dobro redé tvoje vedno prazne žepe. Le kar molči! Vse vem.

Mukron. Nočem tajiti; toda sovražnike zasledovati, to je častna dolžnost vsakega dobrega državljana, ki je zvest svojemu vladarju . . .

Silvij. Častna dolžnost, da, pa tudi prijetna, kaj ne, posebno če nese lepe dobičke? Ali ni takó, he?

Mukron. Ti si zloben človek . . .

Silvij. A ti zvit lisjak, da mu ga ni para. Kdaj pa pride Druzus?

Mukron. Najbrže še obeduje.

Silvij. Ali nočeva med tem malo poskusiti srečo?

Mukron. S kockami, misliš? Zakaj pa ne?

Silvij. Eno čašo mošta?

Mukron. Le, če ti je drago. (Silvij mu natoči.)

Silvij (sedeč nasproti Mukronu, prične tresti krožnik, oziroma dotično okroglo, plehasto puščico s kockama). Ti si prvi. Katere?

Mukron. Enake! — (Sode.)

Silvij (poveznivši posodico, jo odvzdigne). Izgubljeno! Pet in dve.

Mukron. Natoči mi še! Moja žeja je velika. — Enake! (Sode.)

Silvij. Tri in štiri. Spet si izgubil.

Mukron (privleče iz mošnje denar). Stavim še enkrat toliko! Ti je prav?

Silvij (izpivši čašo). Prav!

Mukron (izpivši čašo). Izborna pijača! Ha! Enake (sode) še enkrat!

Silvij (meša puščico s kockami). Za prijatelje hranim zmerom kaj dobrega. (Strese kocke.) Meni ne fali nikoli. Zopet lihe!

Mukron. Táko mi Jupitra! V tebe je sreča zaljubljena, čeprav si grd kar se dá.

Silvij. Njej se pa najbrže lep zdim. Denar sem!

Mukron. Zdaj pa deset sestercijev na liho število!

Silvij (meša in iztrese). Pet in pet.

Mukron. Grom in strela. Merkur te ima rad.

Silvij. Boš pa ti imel srečo v ljubezni.

Mukron. Daj sem, bom jaz mešal.

Silvij. Na, če misliš, da boš zdaj bolj srečen. (Izroči mu puščico.)

Mukron. Katere?

Silvij. Enake! (Mukron iztrese.) Že spet moje. (Takó igraje dalje govorita polglasno.)

Mukron. Kaj je z Justom? Kaj novega?

Silvij. Vedno isti! Ko sem mu davi prinesel zajutrak, sem začel razgovor ž njim . . . Sodo! . . . pa nisem nič opravil.

Mukron. Ti ni nič odgovoril?

Silvij. Je, zelo prijazno . . . toda, kaj jaz vem — pet sestercijev! — ko me je pogledal s svojimi očmi, mi je zastala beseda v grlu . . . Tvoje!

Mukron. Je bil že čas! In potem?

Silvij. Cel dan je preklečal pred majhnim križcem.

Mukron. Že vem; križ — pravijo — jim je znamenje odrešenja. Vrag vzemi tebe in igro! (Vrže po mizi kocke.)

Silvij. Nočeš več? (Pije.) Pa vsaj pij!

Mukron. Norec je, kakor vsi njegovi somišljeniki . . . Ako bi Just hotel, bi to svojo nesrečo lahko spremenil v veliko srečo . . . Prefekt Manacij bi mu naklonil vso svojo milost ter ga povzdignil do najvišje časti, ki jo more doseči rimski patricij, samó ko bi odpadel od svoje vere.

Silvij. Morda pa to še stori? Palica in natezalnica imata čudotvorno moč v sebi . . .

Mukron. Pri teh psih zagrizenih ne pomaga vse to nič. Še kadar jih mučimo in trpinčimo, ni čisto nobene zabave pri tem; če jim trgaš ude s kolesom ali z bičem cefraš meso z života, da kakor v cunjah visi od njih, kaj meniš, da nam privoščijo tisto malo veselja, da bi jih slišali zdihovati ali sto-

kati? Kaj še! Mirno in potrpežljivo te gledajo, kakor da bi te pomilovali, tako da si nazadnje sam ves zbegan in ne veš, ali imaš človeška bitja pred seboj ali pa bitja s kakšnega drugega sveta . . . Toda čuj! Nekdo prihaja.

Tretji prizor.

(Prejšnja. Druzus z vojaki.)

Silvij. Druzus bo! . . . Brž skrij kocke in vrč! (Mukron skrije oboje. Silvij odpira vrata.) Pozdravljen, o Druzus!

Druzus. Kako je z jetnikom?

Silvij. Vedno je v celici, ki si mu jo odločil.

Druzus. Se ti je posrečilo, kaj spraviti iz njega?

Silvij. Poskusil sem, a brezuspešno.

Druzus. Se mi je zdelo! Od ničvrednega lenuha, kakor si ti, ni bilo drugega pričakovati. Mukron, hajdimo v posvetovalnico, potem se vrneva, da izprašujeva Justa. Ukazi prefektovi se morajo izvršiti.

Mukron. Grem naprej! (Odide na desno.)

Druzus (Silviju). So pergamenove listine že notri?

Silvij. Da, gospod! Lucinij jih je prinesel in jaz sem jih položil na sodni stol.

Druzus. Pazi na jetnika s podvojeno čuječnostjo in loti se ga bolj oprezno kakor doslej.

Silvij. Prizadel si bom vse . . .

Druzus. Presvetli vladar Galerij in modri naš Manacij ti ne bosta tega pozabila. (Odide na desno, vojaki za njim.)

Četrti prizor.

(Prejšnji, nato Just.)

Silvij (sam). »Ničvredni lenuh!« — Ha, kakšno mi zabrusi v obraz! Za tolikoletno zvesto službovanje — dobim tako odlikovanje. Fej, ali se splača služiti? — »Ničvredni lenuh!« Težko jo bom požrl . . . težko . . . pa ni drugače . . . za enkrat jo moram . . . Naj bo! (Odpre vrata na levi.) Just!

Just (se pojavi pri vratih). Kaj zahtevaš?

Silvij. Govoril bi rad s teboj, če dovoliš . . .

Just. Mnogo rajši bi ostal v svoji celici in premišljeval.

Silvij. Tukaj se lažje malo oddahneš . . . Takoj prižgem luč, potem pa se kaj pomeniva . . .

Just. Rajši bi šel nazaj . . .

Silvij (skrivnostno, zamolklo).
Imam ti nekaj povedati, kar te bo gotovo razveselilo.

Just. Ne zanima me več, kar se godi zunaj.

Silvij. Pst! Govori bolj tiho!

Just. Hvala ti srčna, toda radoveden nisem nič.

Silvij. Poslušaj, Just, ali mi zaupaš?

Just. Upam samo še v Gospoda Jezusa Kristusa.

Silvij. Kaj pa v prijatelje?

Just. V prijatelje? Ljubim jih, toda pomagati mi ne morejo nič. Zakoni so neizprosni!

Silvij. Agabij je prišel poprašat po tebi.

Just. Bog mu povrni dobro delo!

Silvij. Prišel je po nalogu nekih tvojih prijateljev . . . Dovolil sem mu, ker je znal tako govoriti, da se sme vrniti in te obiskati . . . in pripeljal bo s seboj še enega tvojega prijatelja . . .

Just. Mojega prijatelja? (Polglasno sam.) To more biti le on! . . . O, kako je nepreviden! V svojo pogubo sili! — (Glasno Silviju.) Nihče naj ne hodi k meni! Ti izpolnjuj svojo dolžnost! To ni bilo prav . . .

Silvij. Mislil sem, da ti bo v to-
lažbo . . .

Just. Saj sem ti hvaležen, toda naj-
manjša neprevidnost naju lahko po-
gubi oba, mene in tebe . . . a jaz ne bi
bil rad vzrok tvoje nesreče.

Silvij. Morda ti bo pa vendarle kaj
koristilo . . .

Just. Koristiti bi mi mogla samo
ena pot, ki je pa jaz ne maram.

Silvij. Pst! (Poslušaj.) So že tukaj!
Agabijev glas poznam. (Gre odpirat
vrata.)

Just. Ne odpiraj jim! V prepad
pahneš nje in sebe!

Silvij. Ali pa morda pripravim tebi
pot do rešitve. Obljubil sem in, pri bo-
govih, besedo hočem držati. (Odrine
Justa in odpre.)

Peti prizor.

(Prejšnja. Sebastijan. Peter. Agabij.)

Sebastijan (hiti k Justu). Oj, brat
moj!

Peter (pade na kolena pred Justa).
Gospod moj!

Just (ga dvigne). Sebastijan, ti tu-
kaj? In ti, Peter? In tudi Agabij?

Silvij. Potihem govorite! Tu poleg
v posvetovalnici je Druzus, ki pregle-

duje tvojo zatožbo. Jaz grem zdaj stražit (pokaže na levo), da nas ne zasačijo. Ti, Agabij, pazi pa zunaj pred vrati . . .

Agabij. Razumem. Zanesi se name!

Silvij. Ako bi kaj prišlo, umakni se brž (pokaže na levo) v svojo celico.

(Agabij vun skozi srednja, Silvij skozi leva vrata.)

Šesti prizor.

(Sebastijan. Peter. Just.)

Just. Kakšne novice mi prinašata?

Sebastijan. Strašne! Izbruhnilo je najbolj divje preganjanje. Peganjajo nas kot divjo zver, niti za en hip nismo varni.

Just. Bodi jim Bog milostljiv!

Sebastijan. Danes so prišle novice tudi iz Rima. Tudi tam se je pričelo krvavo preganjanje, kakor sploh po cellem cesarstvu, zoper nas, kristjane. Kakor pri nas Mukron, divjata v Rimu Fulvij in Korvin.

Just. O zveri nečloveške!

Sebastijan. Preteklo noč smo se morali potikati po gozdih, medtem pa je v mestu divjalo ljudstvo in vojaštvo

ter vpilo: Smrt kristjanom! Kogar so izmed naših dobili, vsakega so neusmiljeno umorili. Kjer so stale hiše naših bratov, so zdaj kupi razvalin . . .

Just. Bog, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!

Sebastijan. Iz vsega se vidi, da bo to zadnja, a tudi najhujša poiskušnja, katero je Gospod pripustil, da nas zadene. Toda mi upamo vanj in smo pripravljeni boriti se do zadnjega izdihljaja v čast in slavo svete vere.

Just. In ti, Peter, ne rečeš nič? Kakšne so tvoje misli?

Peter. Premišljam, kako bi te mogel rešiti iz ječe, gospod.

Just. Ubožec, vem, da me imaš rad, toda prazni so tvoji upi . . . Misli nase! Živi lepo krščansko, kakor si doslej . . .

Peter. Obljubim ti, gospod.

Just. In včasih se spomni tudi mene v molitvi.

Peter. Nehaj, gospod! Tvoje besede so kakor meč v moje srce. Oh, ti si bil vedno tako dober z menoj! Glej, bil sem ubog suženj, ti si mi dal prostost; bil sem neveden pogan, ti si me podučil v resnicah svete vere . . . In zdaj si ti, moj največji dobrotnik, v verigah, v

ječi, dočim jaz uživam zlato prostost. (Udari odločno z ного ob tla.) Gospod, jaz te oprostim, pa naj velja, kar hoče!

Just. Ne tako, moj zvesti služabnik! Mar ne veš, kaj je rekel nebeški Učenik Petru, ko ga je hotel s silo, z mečem braniti? »Kdor za meč prime, bo z mečem pokončan.« Ne žaluj! Nasprotno: raduj se, da me je Gospod za vrednega spoznal največje časti, katero more doseči kristjan, namreč trpeti in morda . . .mučeniške smrti umreti . . . zanj.

Peter (mu poljubi roko). Tvoji nauki, gospod, so z neizbrisnimi črkami zapisani v moje srce. Ne pozabim jih nikdar, nikdar . . .

Sedmi prizor.

(Prejšnji. Silvij, nato Agabij.)

Silvij. Druzus in Mukron bosta vsak hip tukaj! (Pokaže proti desni.) Bežita, sem, sem, v to-le sobo. (Kaže na levo. Nato gre proti srednjim vratom in pokliče polglasno.) Agabij! Agabij!

Agabij (vstopi). Kaj se je zgodilo?

Silvij. Brž, s tema dvema pojdi! Skrijte se! Brž, brž! (Sebastijan, Peter in Agabij odidejo na levo.)

Osmi prizor.

(Prejšnja; nato Druzus, Mukron in vojaki.)

Sivij. Pomiri se, gospod! Druzus ne sme zapaziti, da je bil kdo tukaj.

Just. Bodi brez skrbi Kaj pa oni trije, so na varnem?

Silvij. Po dolgem hodniku bodo prišli k izhodu.

Just. A tam je straža.

Silvij. Saj vedo za geslo; brez tega tudi vstopa ne bi bili dobili. Ne izdaj se; če ne, sva izgubljena!

Just. Le nič se ne boj! Nihče ne bo nič opazil.

Druzus (vstopivši nekaj časa gleda v Justa). Žal mi je, Just, da sem te moral pahniti v ječo, toda moja dolžnost je to zahtevala. Ne srdi se torej name! Jaz izvršujem le postave. Prišel sem, da te natančno izprašam.

Just. Kakor želiš.

Druzus. To želi in zahteva prefekt.

Just. Pripravljen sem odgovarjati.

Druzus (nekoliko zaupljivejše). Glej, če boš modro odgovarjal, si lahko pridobiš milost in naklonjenost prefektovo. In to tudi jaz želim. Povej torej: Si pripravljen izjaviti, da sprejmeš vero naših bogov?

Just (naredi počasi križ [latinski]). To je moj odgovor.

Druzus. S takim ravnanjem si nakopavaš samo smrt.

Just. Kaj zato! Ali ni tudi moj Gospod umrl za zveličanje moje duše?

Druzus. Besede, Just, prazne besede! Žal mi je, da boš moral za tak izrodek razgrete domišljije dati svoje mlado življenje?

Just. Izrodek domišljije?

Druzus. Druzega imena ne zasluži.

Just. Ali si prepričan o tem?

Druzus. Popolnoma. Naši svečniki so vsi te misli.

Just. No, potem pa rimsko cesarstvo stoji že na zelo trhlih nogah, če se boji golega izrodka domišljije! Ne, Druzus, moja vera ni prazen izrodek domišljije, ampak je od Boga razodeta resnica. In pride čas, ko se bo zmota umaknila resnici in tema bo zbežala pred lučjo, in maliki bodo zdrobljeni ležali na tleh in tam, kjer stojé zdaj svetišča vaših lažnjivih božanstev, se bodo zgradili oltarji pravega Boga . . .

Druzus. Brezbožnik! Se ne bojiš, da ti strela Jupitrova razkolje tvoj hudobni jezik?

Just. Ne, dokler biva v meni Sveti Duh, duh mojega Odrešenika.

Druzus. Ostaneš torej pri svojem praznoverju?

Just. Da, zvest ostanem svoji veri.

Druzus. Jutri že okusiš, kaj se pravi: upirati se volji božanstvenega cesarja.

Just. Kot državljani sem bil vedno pokoren cesarskim zakonom; kot vojak sem vedno vršil svojo dolžnost. Če pa verujem v Boga svojih očetov, to ni pregreha! In tudi nisem upornik, če odklanjam vero, ki jo smatram za blodnjo.

Druzus. Skušali bomo ukloniti tvoje odklanjanje . . .

Just. Pripravljen sem na vse!

Druzus. Čuj, Just! Manacij ti v svoji veliki skrbi zate daje časa do jutri, da se premisliš. Jutri pa te bo sam zaslišal. Nikar ne bodi trdovraten! Vedi: če ostaneš trd, boš jutri zjutraj že občutil vso strogost zakonov. (Prijazno.) Poslušaj moj svet, ki ti dobro hočem: Podpiši to-le listino!

Just (prebravši jo). Nikdar! (Ogorčen vrže pergament na tla.) Odpadem naj od svoje vere? Nikdar! V naših vrstah pač najdeš junake, ki znajo umreti, ne najdeš pa strašljivcev. Le vrni se k Manaciju; povej mu, da me bo jutri zjutraj neomahljivo trdnega videl pred svojim sodnim stolom, in da se prezgoda veseli, če misli, da bom pred

njegovimi grožnjami prebledel. Ne, tega ne dočaka!

Druzus. Zaslepljenec! Tvoja predrznost te bo stala življenje! (Ječarju.) Silvij! Odpelji ga nazaj v celico, ukleni ga v verige in celo noč pazi nanj. Starec, s svojo glavo mi jamčiš zanj!

(Silvij z Justom na levo.)

Mukron. Že spet eden, ki pojde v smrt, ne da bi z očmi trenil! . . . Dolgčas je na svetu!

Druzus. Mukron, pripravi vse potrebno, šibe in biče! Pa da se ti ne bo kaj smilil!

Mukron. Ne boj se, modri Druzus!

Druzus. Sedaj pa k Manaciju!

Mukron. Kakor velelaš! (Vsi odidejo skozi srednja vrata.)

Deveti prizor.

(Oder ostane za hip prazen; nato Silvij, Just; pozneje Sebastijan, Peter in Agabij.)

Silvij (z leve, ogledujoč se, je-li Druzus odšel). Just, vrni se! (Just pride. Nato Silvij zakliče:) Agabij! (Vrnejo se Agabij, Sebastijan, Peter.)

Sebastijan (Justu). Vse sem slišal: sam Bog ti je navdahnil take besede.

Just. Naj me še zdaj podpira s svojo milostjo!

Silvij. Agabij, čas poteka . . . Druzus bi se utegnil vrniti . . . Treba je previdnosti.

Agabij. Res je! (Proti Sebastijanu in Petru.) Idimo! (Agabij odhaja skozi srednja vrata.)

Peter (oklevaje). Oh, moj gospod, za jutri torej so ti namenjene grozne muke! Oh, kaj naj počnem jaz sirota brez tebe!

Just. Ne misli na to! Bridkost, trpljenje in vdanost so tri poti, ki vodijo v nebo. Kdor tukaj ne trpi, ni učenec Kristusov, ki je toliko trpel za nas. Sveta Devica mi bo gotovo izprosila milost vztrajnosti do konca. Bolečine telesne bodo kratke, večne pa bodo radosti mebeške. — Peter, ti si zopet zamišljen?

Peter. Moje misli so pri mukah, ki te čakajo . . . (Odločno.) Gospod, poslušaj: ti si mi podaril prostost; dovoli zdaj, da ti jo vrnem.

Just. Kaj misliš storiti?

Peter. Dovolj, da останem v ječi namesto tebe . . . Verjemi, da bom tudi jaz junaško zrl smrti v oči!

Just. Moj Peter, plemenito srce imaš, toda . . . nemogoče!

Peter. Zamenjajva obleki: ti ogrneš moj plašč, jaz pa oblečem tvojo tu-

niko; ti odideš, jaz pa останem v ječi namesto tebe.

Just. Hvaležen sem ti, Peter, za tvojo veliko vdanost... toda... to ne gre... nikakor ne... Vojščak Kristusov ne beži... Boj me čaka... Bog tako hoče... Njegovi sveti volji se ne smemo nikdar ustavljati, ako hočemo biti njegovi otroci...
(Peter si za nekaj časa zakrije obraz z rokama.)

Sebastijan. Zavidam ti, Just, tvojo srečo; božji izvoljenec si, res!

Just. Nocoj se vidimo morda zadnjikrat na tem svetu. Prijatelj, priporočam ti Petra; mlad je še in še ni davno, kar je dal slovo poganstvu. Prepuščen samemu sebi bi se utegnil morda izgubiti in zopet pasti nazaj v staro blodnjo. (Petru.) Peter, ljubi Sebastijana in bodi mu vdan, kakor si bil meni... Rad bi vaju še pridržal, toda čas je potekel... in z vsakim hipom je nevarnost za vaju večja...

Peter. Ne menim se zanjo! Celega sveta se ne bojim, samo da bi smel še pri tebi ostati.

Sebastijan. Enkrat se še vidiva, naj velja, kar hoče!

Just. Nikar! Ne izpostavljalj se taki nevarnosti! Komu koristiš s tem?

Sebastijan. Pač! Vem sicer, da je tvoja duša čista kot lilija in da nobena krivda ne teži tvoje vesti . . . vem pa tudi, da srčno želiš prejeti okrepilo za smrtni boj.

Just. A če tvegaš življenje?

Sebastijan. Kaj zato, če pa okrepčam in osrečim dušo, ki ima vsak trenutek stopiti pred Gospoda?

Just (pade na kolena ter poljubi roko Sebastijanu). O kako vzvišena, kako sveta je tvoja služba! Nase ne misliš nič, samo svojega Gospoda iščeš, samo Njemu služiš!

Sebastijan. O, prosimo Gospoda, naj — če je njegova sveta volja — utihne vihar preganjanja in razburkanih strasti človeških, iz krvi naših umorjenih bratov pa naj mogočno vzklije vera, ki naj nas vse trdno zveže z Bogom in naj se okrepi ljubezen, ki uči ljubiti vse ljudi kot brate!

(Poklekne.)

(Zagrinjalo počasi pada.)

Tretje dejanje.

(Sodna dvorana. V ozadju sodni stol predsednikov. Na levi tribuna za sodnike [porotnike], na desni majhen oder za zagovornika in klop za zatoženca. Na mizi pred predsednikom vrč [vaza] za glasovnice in pa klepsidra. Četvero vrat, dvojce na levo [ena v shrambo za mučilno orodje, druga v pisarnice], dvojce na desno [ena v ječe, druga za prihod in odhod igralcev].)

Prvi prizor.

(Druzus in Mukron.)

Druzus. Res moder svèt je dal presvetli Galerij, cesar-namestnik Tracije in Ilirije, božanstvenemu Dioklécijanu, naj umakne svoj prvi razglas zoper kristjane, ki je veleval samo rušiti njih cerkve in zapirati njih duhovne; ta razglas je bil — to se je hitro pokazalo — preveč polovičarski, kajti drevesu so bile s tem odsekane samo veje, in lahko bi bilo še dalje rastlo, bohotno in silno; na korenino je bilo treba sekiro nastaviti; in to je storil zdaj z drugim razglasom, ki določa smrt vsem kristjanom; zdaj bo namen gotovo popolnoma dosežen.

Mukron. In zdaj je tudi cela stvar veliko bolj jasna in preprosta.

Druzus. In tudi — če hočemo biti odkritosrčni — veliko bolj dobičkonosna, ali ne? . . . kaj meniš?

Mukron. Ne dá se tajiti: ovaduhi si zdaj lahko napravijo majhno premoženje.

Druzus (kakor bi se nečesa domislil). Čakaj, da ne pozabim: Kaj pa je z Justovim imetjem?

Mukron (malo v zadregi). No, ne rečem: izplača se že . . . izvršiti cesarjev ukaz. Kaj hočeš? Bil sem vedno zvest rimski državlján; v mladih dneh sem v raznih bitkah svoje življenje v nevarnost postavljál za domovino . . . Zdaj, ko sem se postaral in sem opešal, pa skušam še zmerom po svojih slabih močeh služiti cesarju in domovini.

Druzus. Presvetli vladar Galerij ti bo gotovo hvaležen za tvoje domoljubno delovanje, in tudi božanstveni cesar bo po svoji vrnitvi iz Nikomedije gotovo takoj obveščen o tvojih zaslugah . . .

Mukron. Dà! Manacij mi je to za trdno obljubil, in jaz se zdaj tudi zanašam na njegovo obljubo. (Kakor ginen.) Da bi imel na starost takó-le en kosček zemlje, kjer bi mirno živel, in še nekoliko denarcev na strani, takó

en majhen prihranek, oh, to so bile sanje vsega mojega življenja.

Druzus. Bodi le brez skrbi, Mukron, tvoje sanje se bodo gotovo uresničile; kajti »zaslugam plačilo!« je geslo naših prejasnih vladarjev. — Toda čas bo že, da se prične sodna razprava. Je-li vse pripravljeno?

Mukron. Gotovo da, vse!

Druzus. Torej dobro! Izvedeti moram, kaj velewa Manacij. Zdravstvuj! (Odide na desno.)

Drugi prizor.

(Prejšnji. Silvij.)

Mukron (kliče proti levi). He, Silvij, Silvij!

Silvij (vstopi). Kaj želiš?

Mukron. Kaj pa jetniki? Vse v redu?

Silvij. Vse! Nobeden se mi ne pri- tožuje, nobeden nič ne tarna!

Mukron. Tudi Just ne?

Silvij. Niti ene žal besedice nisem čul iz njegovih ust.

Mukron. Ali vé, da se bo zdaj-le vršila sodna obravnava?

Silvij. Sam Druzus mu je to n- znanil slovesno, kakor to zahtevajo po- stave.

Mukron. A za nas mora biti danes dan zabave. Tudi jaz sam bom pomagal rabljem, ki ga bodo mučili; in to ti rečem: obsipal ga bom s prijaznostmi.

Silvij. Kaj pa ti je vendar hudega storil?

Mukron. Saj mi nič ne more! Ampak ta lopov je poskušal omadeževati mojo vojaško čast.

Silvij. Mars naj ga lopne. Povej, kakó pa je bilo to?

Mukron. I no, hotel me je podkupiti. Poklicati me je dal v svojo palačo . . . in začel mi je obetati zlate gradove . . . in potem mi je namignil, da bi izdal . . .

Silvij. Da bi izdal? Koga pa?

Mukron. Manacija, prefekta!

Silvij. Kaj takega se je predrznil?

Mukron. Strela Jupitrova naj me pri tej priči ubije, če ni res, kar trdim! Toda bogovom nesmrtnim hvala, jaz vem, kaj je čast in poštenje! Povedal sem mu v obraz, da prefekta ne izdam za nobeno ceno, in da bi ves svet vedel, kako zvesto služim cesarju in domovini, sem takoj šel in napravil ovadbo zoper Justa. Mene bo kdo podkupoval!? Táko mi nesmrtnih bogov, pošteno se je zmotil v meni, ta lopov kristjanski . . .

Silvij. Vsa čast ti, Mukron!

Mukron. Vidiš, takó sem se razgrel od jeze, da se mi je vse grlo posušilo. Ali imaš kaj za poplakniti?

Silvij. O, prav žal mi je, ampak niti kapljice nimam zdaj pri hiši.

Mukron. Nič ne dé! Časa je še dosti; grem pa brž sam v krčmo k našemu prijatelju Maksimu, ki toči pravi nektar! Ali ga tudi tebi prinesem?

Silvij. O, prosim, prosim! Prav hvaležen ti bom! Zvečer ti pa vrnem. (Zaupljivo.) Zvrnila ga bova vsak eno čašico Falernskega!

Mukron (pocmoka z jezikom). Fálernskega? Pri Bakusu, kaj praviš? Ali si kakšen zaklad odkopal? Ali si se pa morda kakšnega patricija lotil?

Silvij. Nisem mogel nobenemu do živega. A kljub temu, še enkrat ti rečem, drevi si privoščiva Falernskega; to bo kapljica! Božanstveni cesar ga nima boljšega!

Mukron. To se pravi: cel večer bova častila rdečeličnega boga Bakusa! ... Verjemi, prijatelj! Kadar se mi Bakus smeje, ne porajtam za ves svet nič! A zdaj — zdravstvuj, Silvij!

Silvij. Zdravo, zdravo (bolj zase) — grešnik stari!

(Mukron odide na levo, Silvij na desno, a se kmalu vrne.)

Tretji prizor.

(Silvij in Agabij.)

Silvij (v živem pomenku z Agabijem, že od vrat sem). Ni mogoče več! Vsak čas se prične obravnava.

Agabij. Peter bo pazil; ne bodo nas zasačili.

Silvij. Pa kaj si imata neki toliko povedati ta dva človeka? Saj sta celo noč prečula skupaj.

Agabij. Zdaj potekajo zadnje ure, in ločitev je grenka.

Silvij. A pomisli: če jih kdo zaloti v ječi, sem izgubljen, in živ krst me potem ne bo ščitil pred jezo prefektovo.

Agabij. Nobenega vzroka nimaš, da bi se bal.

Silvij. Ravno nasprotno, vse polno jih imam!

Agabij (pokaže mošnjiček cekinov). Kaj pa proti temu-le poročtvu? se boš tudi še upiral? — Bodi pameten, starec! Zasačijo nas že lahko, to je res, ni pa še gotovo, da nas bodo (potolče po mošnjičku); pri teh-le je pa prav g o t o v o, da jih lahko zasačiš in v svojo bisago spraviš, če le hočeš.

Silvij. Sama živa skušnjava te je; no, naj pa prideta, saj se ti ne morem več ustavljati.

Agabij. Reci rajši, da se ne moreš ustavljati rumenemu zlatu, ki je tu notri . . . No, zdaj pa stopi k našemu patriciju ter ga prosi, da naj takoj pride sem, v to sodno dvorano . . . Da, ta dvorana bo danes priča dlakocepstva naših slavnih govornikov, ki se bodo na vse načine trudili dokazati krivdo občudovanja vrednih junakov nove vere . . .

Silvij. Agabij, se ti meša ali si pijan, da tako govoriš!

Agabij. Ne eno, ne drugo! Pač pa je nekaj drugega. Vidiš: od strani sem takó-le vjel nekatere nauke nove vere, in ti mi zdaj ne gredo več iz glave . . .

Silvij. Beži, beži, stari norec! Prismodarije, same prismodarije!

Agabij. Niso prismodarije! Bilo je nekega vročega popoldneva, ob morju. Ležal sem v senci neke barke in počival. In tedaj sem prisluškoval, kako je neki starec razlagal sužnjem, ki so tudi počivali od dela, čudovite nauke iz neke knjige, ki jo imenujejo evangelij. Kakor zamaknjeni so bili vanj! In veselje jim je sijalo z obrazov. Pa tudi mene je zgrabilo v srcu . . .

Silvij. Lejte ga, lejte, tudi Agabij se bo pridružil novi veri! — Agabij, da te je sedajle slišal kak ovaduh, ne bi bilo dobro zate.

Agabij. Prav nič se ne bojim! Še nekaj dvomov imam glede nove vere; če dobim človeka, ki mi jih razvozlja in razreši, pa bi se z veseljem pridružil tem kristjanom in zdi se mi, da bi bil v njih družbi srečen, oj, neizmerno srečen ...

Silvij. Kakor vidim, te zelo mika priti ravno tja, kjer je Just. Čisto abotne so tvoje besede, in neumljivo mi je, kar kvasiš.

Agabij. Kar govorim, ni abotno, in tudi na to ne mislim, da bi smel bivati v bližini Justa ... A prav nič me ni sram pripoznati, da ga zavidam za tisti duševni mir, ki ga berem v njegovem obrazu, in da občudujem tisti njegov pogum, s katerim gleda v prihodnost, ki zanj ni preveč vesela. Reci, kar hočeš: ta nova vera, ki v ječi, vočigled smrti, daje svojim vernikom tak sveti mir, tak nadčloveški pogum, ta vera mora biti nekaj več, kakor golo človeško umovanje ...

Silvij. Molči, starec, molči! Imej usmiljenje s svojimi starimi kostmi. — A, Mukron prihaja!

Četrty prizor.

(Prejšnja. Mukron.)

Mukron. Manacij bo kmalu tukaj! Silvij, na, tu imaš mazilo za tvoje suho grlo... (Silvij sprejme iz njegovih rok ilnat vrč.)

Silvij. Hvala ti, Mukron! (Na desno odide.)

Agabij. Si že dovršil vsa svoja junška dela?

Mukron. Onemogli starec, ne zbadaj me; če ne...

Agabij. S teboj se grem še vedno merit, vkljub svoji onemoglosti... Mar meniš, da ne vem, odkod tvoja bahavost? Manacij naj gre, pa si ničla, pri tej priči... Kaj se neki delaš tako razžaljenega! Človek brez časti si, lopov, podel ovaduh!

Mukron (hoče potegniti meč iz nožnice). Ha! Pri Martu...

Agabij. Kaj prijemlješ za meč? Saj nimaš poguma, da bi udaril. Ti si junak samo iz zasede, za hrbtom, v temi... pogum imaš samó, kadar je treba narediti ovadbo zoper kakšnega rimskega sodržavljana.

Mukron. Sveta dolžnost vsakega podanika rimske države je, ovaditi in naznaniti sodišču sovražnike nesmrtni-

nih bogov. Jaz vršim le sveto dolžnost! Sicer pa te razumem popolnoma: iz tebe govori zavist zaradi mojega služka ...

Agabij. Zavist? Niti pičice ne! Ljudi, kakor si ti, ne zavidam, ampak jih preziram. (Odide na desno.)

Mukron. Da bi se ti jezik posušil, klepetec stari!

Peti prizor.

(Mukron [sam]; pozneje Silvij.)

Mukron. Kdor me pozna, vsak me sovraži in prezira. Kaj je moje delovanje res tako gnusno? Ha, le naj bo! Kaj za to! Da le nese! Da se le meni dobro godi! — Le prezirajte me, se bom že maščeval! S svojim življenjem mi boste plačali svoje preziranje! (Vstopi Silvij.) Ha, Silvij!

Silvij. Kaj pa tako tuhtaš, stari lisjak?

Mukron. A, nič ... otročarije ...

Silvij. Je Manacij že prišel?

Mukron. Ne, zdaj grem ponj; bodi pripravljen!

Silvij. Že prav! ... Pride Just prvi na vrsto?

Mukron. Mislim, da. (Mukron odide na levo, Silvij na desno. Oder za hip prazen.)

Šesti prizor.

(Mukron. Manacij. Fulcij. Krisp. Druzus. Liktorja. Vojaki. Silvij.)

Mukron (z leve). Zdrav bodi, slavni Manacij! (Manacij odzdravlja kimaje, in gre sest na sodni stol. Sodnika Fulcij in Krisp zasedeta sedeže na tribuni. Druzus in Mukron sedeta ob vznožju [ali ob strani] sodnega stola.)

Manacij (Druzus). Daj mi sodne zapiske!

Druzus (mu da pergamentno listino). Tu najdeš popisano vso dosedanjo preiskavo.

Manacij (naglo pregleda spis). Nič novega . . . Naj pride Just. (Silvij odide na desno. — Kratek molk. Silvij se vrne z Justom.)

Sedmi prizor.

(Prejšnji. Just. Silvij. Vojaki.)

Manacij. Tvoje ime? Kje in kdaj si bil rojen?

Just (mirno). Imenujem se Just; rodil sem se tu, v Trstu, in star sem sedaj 20 let.

Manacij. Si kristjan?

Just (se prekriža). Dà, kristjan sem, kakor so bili tudi moji starši.

Manacij. Ti je znano, da naš presvetli cesar Galerij, vladar Tracije in

Iilirije, v imenu božanstvenega Dioklé-cijana ukazuje, da naj vsak kristjan žrtvuje našim nesmrtnim bogovom? in da morajo tisti, ki se upirajo temu raz-glasu, umreti?

Just. Znano mi je. Toda zaman pri-čakuješ, da bom žrtvoval malikom, kaj-ti jaz molim le enega pravega Bogá, in njegovega Sinú, Jezusa Kristusa.

Manacij. Ne veš, koliko jih je mo-ralo zaradi tega Boga in tega Kristusa žalostno umreti?

Just. Motiš se, Manacij! Ti niso ža-lostno umrli! Jaz tisočkrat prosim Bo-gá, da bi umrl enake smrti.

Manacij. Nespametnik! Rajši bi si prizadeval, biti ljubljenec naših bogov!

Just. Ne potrebujem jih. Moja naj-večja sreča je, ljubiti Jezusa Kristusa, kralja nebes in zemlje.

Manacij (se zasmije). Jezusa Kri-stusa, kralja nebes in zemlje! Ha, ha! Tistega, kajne, ki je ljudstvo šuntal in podpihoval zoper nas, Rimljane? Ta-kega boga molite vi, kristjani?! — Bodi pameten in ne zametuj svojega mlade-ga življenja!

Just. Važnejše od telesnega je duš-no življenje. Moje življenje je Jezus. Saj je rekel: Jaz sem pot, resnica in živ-ljenje.

Manacij. Just! Neka napačna filozofija ti je popolnoma glavo zmešala; že od mladih nog je bila vsa tvoja vzgoja napačna. In vidiš, kam te je pripeljala? V nemilosti si pri božanstvenem cesarju. — Pomisli vendar, da si mlad, bogat; življenje se ti smehlja naproti, polno upov, polno cvetja in rož. Slušaj torej ukaz cesarjev, pa boš otel svoje življenje in svojo srečo!

Just. Ti govoriš o neki sreči, ki je jaz ne iščem.

Manacij. Ne moti me! — Just! Ne pomisliš nič, da s svojo srečo uničiš tudi še srečo koga drugega? Mar meniš, da se ne ozira skrivaj za teboj oko te ali one deve našega mesta? Just, ali je mogoče, da razen svojega Bogá ne bi ljubil nikogar drugega?

Just. Dà, še nekoga! in z vsem žarom svoje duše. A deva, ki jo ljubim in častim, je gori, je v nebesih! Ta Devica je mati prečista Sinu božjega, ki se je za nas učlovečil.

Manacij. Blazne so tvoje besede. Premisli še enkrat! Bilo bi mi žal, toda občutil boš vso strogost zakonov.

Just. Izvršuj svojo dolžnost; jaz se ne strašim.

Manacij. Nočeš se torej ukloniti zakonom?

Just. Nočem.

Manacij. Pomisli še to: Kolikim lahko rešiš življenje, ako jim daš zgled pokorščine.

Just. Kaj? Pohujšanje naj bi jim dal? Odpadel naj bi od vere? Nikdar!

Manacij. Ostati hočeš torej pri svoji trmi?

Just. Ostati hočem s pomočjo milosti božje stanoviten.

Manacij (Mukronu). Dobro torej! Mukron, poskusi ga izpametovati s šibami! — Trmoglavci, ker se nočete ukloniti zakonom, vas bodo zakoni zdrobili kakor kamen na cesti. Iztrebili vas bomo, kakor gadjo zalego, da ne bo nikjer več sledu o vas v celem cesarstvu.

Just. Motiš se, zelo se motiš, Manacij! Ljudi lahko pomorite, to je res, toda vere Kristove ne boste zatrli, nikdar! To božje drevo, vsajeno od samega Sinú božjega, bo rastlo tembolj, čimbolj ga bo zalivala kri mučencev.

Manacij. Mukron, stôri, kar sem ti rekel.

Mukron (vojakom). Odvedite jetnika! (Mukron in vojaki odvedejo Justa na levo.)

Manacij (sodnikoma). Kaj naj stôrimo? Preveč smo osramočeni!

Druzus. Saj imaš še bič! Bičanje je že marsikoga izpametovalo.

Manacij. Če to upaš, o Druzus, kristjane slabo poznaš. Iz svoje vere zaje-majo čudovito moč v mukah in trpljenju. Tudi Just se bo dal mučiti, a našim bogovom daroval ne bo.

Druzus. Ali boš preiskavo nadaljeval tu v sosednji sobi?

Manacij. Moja prisotnost bi še množila njegov ponos; ostanem rajši tukaj.

Mukron (se vrne). Mogočni Manacij, krvnik je pripravljen.

Manacij. Ne ozirajte se na njegov stan! Izpolnite moje povelje do pičice! Odtod mu bom stavil še nekaj vprašanj; po odgovorih uravnavaite kazni!

Mukron. Štejemo si v čast, slušati tvoje ukaze. (Odide z liktorjema.)

Manacij (glasno). Just! Muke, ki te čakajo, so strašne. Toda reci le besedico, in rešen si! Nikar ne žali nesmrtnih bogov! Tvoje govorjenje je bilo doslej blazno.

Just. Blazen je malikovalec, a ne kristjan.

Manacij (zroč v mučilnico). Krvník, prični svoje delo! Tako! Le krepko! Še bolj! (Molk nekaj hipov.) Prenehaj! Kakó, Just, te kazni še ni omečila?

Just (znotraj). S svojimi mukami lahko umoriš moje telo, o Manacij, duše pa ne moreš umoriti.

Manacij. Krvnik! Udrihaj še hujše, še močneje! Bogovi zaščitniki našega cesarstva zahtevajo zadoščenje.

Just. Čast in hvala ti, Oče mojega Odrešenika!

Manacij. O, le trpi, ponosni stoik! Naj se ti utepa tvoja trdovratnost!

Just (znotraj). Bodi zahvaljen, o Bog, da smem trpeti zate...

Manacij (udari z nogo ob tla). Neznosna predrznost! Rabelj, zavihaj si rokave in udrihaj, da bo tekla kri v potokih! Mukron, tebi ga izročam! (Proti ostalemu spremstvu.) Nocoj je bilo v te-le ječe pripeljanih še več jetnikov. Tudi tiste hočem videti. Idemo? (Odidejo vsi skozi desna vrata, ki vodijo k ječam.)

Just (še vedno znotraj). Hvala ti, Jezus, Odrešenik moj!

Osmi prizor.

(Sebastijan, Agabij; pozneje Silvij in Just.)

Agabij. Za Bóga! Malo je manjkalo, pa bi te bili zapazili.

Sebastijan. Bog nas čuva in vodi po vseh naših potih...

Agabij. En trenutek prehitro, pa bi bil izgubljen!

Sebastijan. Kaj je z Justom? Kje je...? Ti molčiš, Agabij!? Govori!

Mrtev morda? Ah, morda so ga krvo-
ločniki že razmesarili! Agabij, povej
mi vendar, vse, kar veš...

Agabij. Ne morem...

Sebastijan. Ne moreš? Ali ne vi-
diš, da ne morem v tej negotovosti nič
več prestajati? Usmili se me, povej mi
vse...

Just (znotraj). Ah, Jezus!

Sebastijan. On?! Mučijo ga?! Do
njega moram! (Hoče v mučilnico.)

Agabij (ga zadržuje). Stoj! En sam
korak, pa si lahko izgubljen! In njemu
— kaj koristiš? Manacij bi te v svojem
srdu dal zgrabiti in zdrobiti v prah.

Sebastijan. Ali njega mučijo! ne
čuješ? Umira morda! In nikogar ni, ki
bi ga tolažil...

Just (znotraj). O Gospod, sprejmi
mojo dušo v miru!

Sebastijan. Moj Bog! Moj Bog! Ka-
ko dolgo še bodo smeli brezbožni krvo-
ločneži prelivati kri tvojih vernikov?
— Agabij, pusti me, jaz moram k nje-
mu! Ali pa pojdi ti, da ga osvobodiš!

Agabij. To je nemogoče.

Mukron (odznotraj). Silvij! Vzemi
ga v svoje varstvo ti, zdaj sem že tru-
den... in žejen, žejen...

Agabij (Sebastijanu). Skrij se! brž!
Morda pride Mukron semkaj. ... Ne, ne

bo ga!... Glej, Just prihaja!... Strahota, kakšen je!

Sebastijan (hiti Justu naproti). Oh, moj brat, moj ljubi brat!

Just (podpiran od Silvija, v obrazu bled in upadel). Ti, Sebastijan, poslanec božji?

Silvij. Hitro opravita! Vsako odlaganje nas lahko stane glavo... Manacij, Druzus, Mukron se lahko vsak čas vrnejo.

Agabij. Jaz bom stal na straži... Starec, imej usmiljenje ž njima! (Odide na desno. Silvij se postavi k vratom na levi.)

Deveti prizor.

(Sebastijan, Just, Silvij [zadaj pri vratih]).

Sebastijan. Gotovo hudo trpiš?

Just (mirno sedeč). Že, toda sladko je trpeti. Moje telo je oslabiljeno od udarcev, to je res, toda duša moja se je utrdila v tej poskušnji... Očitno je, da me podpira milost božja.

Sebastijan. Dà, Duh Gospodov je s teboj! — A čuj, Just! Vse je dogovorjeno; nocoj te rešimo iz ječe in potem zbežimo skupaj iz mesta.

Just. Niti oddaleč ne mislim na to... Presrečen sem, da izpolnjujem voljo božjo. Glej, dobri Bog mi je na-

menil mučeniško krono . . . Zato, Sebastijan, me nikar ne odvrčaj od mojega trdnega sklepa! Tvoje sočutje bi bilo napačno. Vojščak, ki se bojuje za krščansko vero, mora stati na svojem mestu do poslednjega dihljaja.

Sebastijan. Sveti Duh je, ki govori iz tebe, Just! Zato se uklonim tudi jaz. Pa vsaj to dovoli, Just, da zadnjo noč prečujemo skupno v molitvi... Silvij nam gotovo ne bo branil? (Pogleda proti Silviju.)

Silvij (skomizgne z rameni). Kakor bo! . . . Če mi bo Agabij prinesel tehtne razloge (besedo »tehtne« poudari in izgovori dvoumno), no, potem bomo videli . . .

Sebastijan. Ne boj se, starec, razlogi bodo gotovo tehtni... Odtehtali bodo vse tvoje sebične pomisleke.

Just. Prav torej! Ker želiš noč prečuti v molitvi z menoj tu, v ječi, pa pridi! Saj je molitev najslajša tolažba, ki jo je usmiljeni Bog mogel dati trpečim dušam. Kako nesrečni so tisti, ki ne znajo ali nočejo moliti! — A zdaj, o ti služabnik Gospodov, podêli mi svoj sveti blagoslov, da srečno prestanem to trdo poskušnjo, ki me še čaka. (Poklekne z velikim naporom.)

Sebastijan (potem ko je oči dvignil k nebu v duhu molil, položi roke

na glavo Justu in govori nekako svečanostno:) Blagoslov vsemogočnega Bogá Očeta in Sina in svetega Duha pridi nad te in ostani vedno pri tebi!

Just. Tako bodi! (Se prekriža in vstaja.)

Deseti prizor.

(Prejšnji. Agabij. Manacij. Druzus. Mukron. Fulcij. Vojaki. Liktorja.)

Agabij (prihiti). Beži, Sebastijan, odtod brž! Manacij se vrača, zdaj zdaj bo tukaj.

Silvij. Tod, tod! (Kaže na levo.) Hitro, če ne, je po nas!

Sebastijan (objemši Justa). Z Bogom, Just ... Drevi se vrnem. (Odhiti.)

Just. Hiti, reši se!

Silvij (Justu). Bil je skrajni čas ... Ti pa sédi! (Just sede.)

Manacij (vstopivši). Vsi so enaki, vsi trmoglavi in zagrizeni v svoje praznoverje. (Sede.) Torej, Just, si se premislil?

Just (vstane). Da, dobro sem premislil: ostanem v veri svoji.

Manacij. Pa kaj vendar pričakuješ za to trdovratnost?

Just. Vse; kajti Bog mi je obljubil vse.

Manacij. Zaslepljenec! Tvoja pamet ti je čisto zatemnela! Pomilujem te! — Iz usmiljenja do tvoje mladosti pa ti rečem še enkrat: Žrtvuj bogovom, ne izzivaj njih srda! Ne nakopavaj si na glavo maščevanja božanstvenega Dioklecijana!

Just. Nikogar nisem izzival in zato se ničesar in nikogar ne bojim. Tudi cesarja Dioklecijana ne! Res, velika je njegova moč; a da se znaša nad ubogimi kristjani, to je sramota zanj. Danes je še neomejen vladar; jutri pa morda že zavlada svoboda . . . in na razvalinah vaših templjev in malikov, ki so izdelki človeških rok, se bo dvignil križ, znamenje odrešenja, poroštvo svobode tisoč in tisoč sužnjev, ki zdihujejo in jokajo v ječah in verigah.

Manacij. Tvoje besede so bogokletne!

Just. Bogokletno je češčenje tvojih malikov! Moj Odrešenik je pa večna Resnica.

Manacij (zasmehljivo). Tvoj Odrešenik? Večna Resnica! Ha, ha, ha! Reci rajši, da je trosil in razširjal fanatične nazore; reci, da je hujskal ljudstvo in ga zapeljeval s tem, da mu je obetal nebrzdano svobodo tukaj, v drugem živ-

ljenju pa večno blaženost. Tako reci, pa boš govoril resnico!

Just. Tako govoriš, ker ne poznaš naše vere. Težko zagrinjalo predsodkov vam zastira oči, da ne vidite resnice . . . O, da poznaš našega Odrešenika! Da je hujskal ljudstvo?! Z eno besedo ti lahko ovržem tvojo trditev . . . V pridigi na gori je rekel naš Zveličar: Blagor k r o t k i m , ker zemljo bodo posedli . . . Blagor m i r n i m , ker otroci božji bodo imenovani . . . Ali ni torej ravno nasprotno res od tega, kar ti trdiš? — Vi zaničujete ubožce, on jim je oznanjeval svoj evangelij; vi zatirate sužnje, on je učil, da smo vsi otroci enega Očeta, ki je v nebesih; vi nas sovražite in preganjate, on pa nam je ukazal za sovražnike moliti in dobro storiti njim, ki nas preganjajo . . . Po njih sadu jih boste spoznali! Resnice, ki jih je učil naš Odrešenik, niso plod človeškega uma, ampak so prišle iz nebes . . . In zato se jim zastonj ustavljate . . . Vaši maliki bodo že davno pozabljeni, ko bodo k luči naše svete vere prihajali vedno novi narodi, iz najtemnejših delov svetá . . .

Manacij (srdito). Molči, brezbožnež! V imenu božanstvenega Dioklécijana te obsodim v smrt! v smrt v morskih valovih! — Mukron, ukreni vse potrebno!

Just (Manaciju). Čim bolj boš divjal zoper nas, tem večje je zmagoslavje vere Jezusa Kristusa!

Manacij. Odvedite ga! V' smrt ž njim!

Vsi. V smrt ž njim! (Mukron in sodniki vstanejo, jezni, osramočeni. Vo-jaki tirajo Justa nazaj v ječo.)

(Zagrinjalo počasi pada.)

Četrto dejanje.

(Veža pred ječami. V ozadju terasa, ki vodi k morju. Dela se zor. Ko se zagrinjalo dvigne, je zastor prazen; iz ječ se čuje zbor kristjanov, ki pojo sledečo pesem. Čimdalje bolj se svetli. Solnčni vzhod [prelivanje luči] naj se uprizori kar najskrbneje.)

Prvi prizor.

(Sebastijan. Agabij.)

Pesem kristjanov:*

Napočil je presrečni čas,
zdaj, brat, se ločil boš od nas;
še v ječe sponah je telo,
a duša gleda že nebo.

Pravičen vsak bil tvoj korak,
bil zvest Gospodu si vojščak;
zvesto si služil mu vse dni,
zdaj hočeš zanj preliti kri.

Dar daroval Bogú boš mlad,
ki bo rodil stoteren sad:
glej tu, kraj morskih globočin
na veke živ bo tvoj spomin.

Končana zdaj bo tvoja pot,
že kliče k sebi te Gospod:
oj prosi, prosi, Just, za nas,
za mesto naše, za ves Kras.

* Napev za moški zbor glej v prilogi, za mešani zbor kot za pesem „Sv. Florijan“ v zbirki „Hvalite Gospoda v njegovih svetnikih“ (str. 6), zložil Stanko Premrl, založila Katol. Bukvarna, 1913.

Sebastijan (vstopi z Agabijem). O Bog, podpiraj jih s svojo milostjo!

Agabij. Je bila to molitev?

Sebastijan. Bil je slavospev, kajti danes bo mlad vojščak Kristusov zmagoslavno sprejet v nebo . . . Toda, kaj ti je, Agabij, da si tako zamišljen?

Agabij. Še sam ne vem. Nebroj misli mi roji po glavi; a v tem hipu občuti moja duša neko nepoznano radost . . .

Sebastijan. Agabij, raduj se! Bog te kliče s svojo milostjo . . .

Agabij. Kaj praviš? Ne razumem te . . .

Sebastijan. Razumel boš kmalu . . . Doslej si živel, zapleten v predsodke, toda resnica te bo osvobodila!

Agabij (nekako žalostno). Oj, tisto petje! Ne gre mi iz spomina . . . Sebastijan, uči me moliti! Razodeni tudi meni skrivnosti vaše vere . . . Glej, tudi jaz želim moliti vašega Boga . . . Neko posebno lepo molitev imate . . . nauči me jo! Saj nekaj besed sem že ujel . . . »Oče naš, kateri si v nebesih . . . Spoštovano bodi tvoje ime . . .« Je prav tako? Naprej ne znam več.

Sebastijan. Posvečeno bodi tvoje ime! Pridi k nam tvoje kraljestvo . . .

Agabij (veselo). Da, da, tako, tako! Zdaj se spominjam . . . Star sem in

spomin me že zapušča . . . A zdaj se je naučim do konca! Peter mi je obljubil, da me bo učil . . . in zdaj še tebe prosim, sveti mož, in obljubim ti, da bom hvaležen učenec . . .

Sebastijan. Z veseljem, Agabij! Toda zdaj pa hitro povej: Si govoril s Silvijem?

Agabij. Sem.

Sebastijan. In kaj ti je povedal?

Agabij. Same žalostne novice!

Sebastijan. Ne prikrivaj mi nobene!

Agabij. Vkljub vsemu mojemu prizadevanju se mi ni posrečilo, priti do Justa.

Sebastijan In zakaj ne?

Agabij. Zakaj ne? Ker ni niti en trenutek sam! (Pomenljivo.) Kakor ris na svoj plen tako preži nanj — podli ovaduh Mukron . . . Boji se, da bi mu bogati plen ne ušel, zato ga ves čas skrbno straži . . . Niti jetnišničarju ne zaupa . . .

Sebastijan (udari nepotrpežljivo z ного ob tla). Ha, lakomnost, nenasitna!

Agabij. A to še ni vse! Mukron je dal tudi duška vsi svoji krvoločnosti. Nobena zver ne bi mogla kaj takega storiti. Pravil mi je ječar, ki je vse videl na svoje lastne oči. Ubogi jetnik

mora biti ves čas ukovan v težke verige. Po tolikih mukah trpi Just silno žejo; toda mesto čiste vode iz mestnega vodovoda mu dovoli ta krvolok piti le slano morsko vodo. Samo to premišlja, kako bi mu zagrenil te zadnje trenutke življenja. Bije ga, psuje in zgodilo se je celo, da mu je pljunil v obraz.

Sebastijan. Ha, zlobnosti človeške! Tako divjati proti siromaku, ki se ne more braniti! Povej mi, Agabij, je bil ta lopov res svoje dni vojak?

Agabij. Nosil je vojaško suknjo, da, toda hraber pa ni bil tako nasproti sovražnikom, kakor je zdaj nasproti neoboroženim kristjanom . . .

Sebastijan. Mar tako dobro poznaš njegovo preteklost?

Agabij. Služila sva skupaj cesarja Marka Klavdija Tacita. (Veselo.) He, to ti je bil vladar! Koliko koristnih naprav je uvedel v kratki dobi svojega vladanja!

Sebastijan. Znano mi je.

Agabij. Njegov naslednik Florijan že ni bil več tak . . . Toda saj tudi ni dolgo cesaroval: uporni legionarji so ga ubili . . . in nato so oklicali Valerija Proba za cesarja. Ta je bil zopet pravi poštenjak! V dveh delih sveta sem ga služil, v Evropi in Aziji . . . In

v isti centuriji kakor jaz, je služil tudi neki Dalmatinec, Dioklécijan po imenu . . . Kdo bi si bil takrat mislil, da bo ta preprosti vojak nekega dne zasedel prestol rimskega cesarstva!! Takrat sva bila prijatelja . . . Zdaj gotovo ne bova več. (Zamišljeno.) Kako čudna so pota človeške usode . . .

Sebastijan. — božje Previdnosti, pravimo mi. Agabij! Razumem tvoje misli . . . Toda ne stori si iz tega nič; izgubil si enega prijatelja, mogočnega, res, a zato jih lahko najdeš sto, tisoč, ki ti bodo zvesti, ki te bodo ljubili kot brata v Kristusu.

Agabij. Zadovoljen bi bil z enim samim.

Sebastijan. S katerim?

Agabij. Z Bogom, čegar služabnik si ti.

Sebastijan. Prav, Agabij! A naš Bog ti ne bo samo prijatelj, temveč tudi dober Oče.

Agabij. Toda jaz sem mnogo grešil v svojem življenju.

Sebastijan. Prosi, pa ti bo odpuščeno.

Agabij. Mnogo sem sovražil, in tudi še zdaj sovražim.

Sebastijan. Ljubi in odpuščaj, in tudi tebi bo odpuščeno.

Agabij. Kot vojak, v taborih, v bojih, sem bil krut, razuzdan . . .

Sebastijan. Prični odslej življenje spokornosti . . .

Agabij. Bil je čas, ko sem se iz tvojega Boga norčeval . . .

Sebastijan. Kesaj se . . . Sicer pa si to storil iz nevednosti in Bog ti tega ni štel v greh.

Agabij. Pa tudi preklinjal sem ga ..

Sebastijan. Ne nehaj ga prositi odpuščanja . . .

Agabij. A če me zavrže?

Sebastijan. Ne boj se! Naš Bog je velikodušen . . . usmiljen . . .

Agabij (poklekne). Torej bom res tudi jaz smel z zaupanjem klicati: O č e naš, kateri si v nebesih?

Sebastijan (ga vzdigne). Da, da, zaupaj, moj brat! Vsi tvoji grehi ti bodo odpuščeni. Treba je zdaj samo, da se prerodiš v vodi in Sv. Duhu . . .

Agabij. V vodi in Sv. Duhu? . . . Ne razumem.

Sebastijan. Naš Zveličar je ukazal svojim apostolom in vsem njih naslednikom: . . . učite vse narode in krščajte jih . . . Pokoren njegovemu povelju ti bom podelil sveti krst . . .

Agabij (vesel). In tako postanem kristjan?

Sebastijan. Da, tako postaneš kristjan . . . Toda čuj, nekdo prihaja.

Drugi prizor.

(Prejšnja, Peter.)

Peter. Pozdravljena, brata!

Sebastijan. Le bliže, Peter!

Peter. Njegov sklep je torej trden?

Sebastijan. Slava Bogu, da.

Peter. Si govoril ž njim?

Sebastijan. Ne, moj ljubi Peter.

Peter. A zakaj ne?

Agabij. Ni bilo mogoče . . Mukron . .

Peter. Ha, že zopet ta! . . . Ta podlež, ta lopov! Aj, da mi pride v pest, hotel bi ga zdrobiti kot . . .

Sebastijan (karajoče). Kaj slišim, Peter? Ti groziš?

Peter. Odpusti! Za hip se je oglasil v meni stari človek . . . Naj milostljivi Bog odpusti Mukronu to krvoločno počenjanje.

Agabij (začudeno). Kaj? Ti si tudi kristjan?!

Sebastijan (Agabiju). Kaj se čudiš? Patricij ali suženj, pred Bogom smo vsi enaki, vsi bratje med seboj.

Agabij (proti Petru). Torej brat svojemu gospodu?

Peter. Govori, Agabij, nekaj želiš vedeti.

Agabij. Ali bo kaj kristjanov spremljalo Justa na zadnji poti?

Peter. Da, prišli bodo, podpirat ga s svojo molitvijo. (Obrnjen proti morju.) Glej, že prihajajo . . . že čakajo na morski obali . . . kjer bo Just zdajle utopljen.

Agabij. Pa se nič ne bojé, da še nje primejo?

Peter. Kaj zato! Vsi smo pripravljeni umreti, če bi bila to volja božja.

Agabij. Vaša vera ustvarja največje junake, kar jih je kdaj svet videl . . . To lahko rečem.

Sebastijan. Naš božji Učenik je šel pred nami z najlepšim zgledom . . .

Agabij. Tiho! . . . Glej, Mukron prihaja . . .

Peter. On? . . . Ha!

Tretji prizor.

(Prejšnji. Mukron [vinjen].)

Mukron. Ho, ho, zdravstvuj, Agabij . . . ti, kost stara . . . Vsi bogovi naj te sprejmejo . . . Pa še Bakhus povrhu . . ha, ha, ha! Kaj me pa tako gledaš, ha? . . . Kaj delaš tukaj ob tej uri . . . Hočeš sužnje pobuniti, kaj ne . . . pobuniti . . . ti, upornik! Nič ne odgovoriš?

Agabij. Zate imam samo preziranje.

Mukron. Lejte ga, lejte, kako velikodušen je . . .

Agabij. Ne zadiraj se vame, ti rečem.

Mukron. No, no, le ne tako prevzetno, ti bojni bog . . .

Peter. Ne norčuj se iz starega moža!

Mukron. Kaj se pa ti repenčiš, ti Grk potuhnjeni . . .? Ali hočeš tudi ti za svojim gospodarjem čez Aheront?

Agabij. Pusti nas, propalica!

Mukron. Ho, ho . . . Prav nič se te ne bojim, ti starec polomljeni! Kaj ne, tebi je nekoliko žal za Justa, he? No, le potolaži se, vsak čas mu bo odleglo. Rabelj se že pripravlja, da ga objame čez pas in, in ga . . . ha, ha, ha! No, malo zabave bo še, še! He, he, he!

Peter. Mukron, brigaj se za svoj posel . . .

Mukron. Ah, ah, ah . . . ta potuhnjenec me bo učil, kaj je moja dolžnost?! Radi bi videli, da bi vas pustil same, kaj ne? Jezik se mi res nekoliko zapleta . . . sicer bi vam že povedal, kar vam gre . . . Ne vem, kaj je to . . . Že od davi . . . le s težavo . . . No, pa tebe . . . že še lahko naznanim, ti . . . dvoličnik grški . . . prej sem še dvomil . . . a zdaj vem, vem . . . (Proti Sebastijanu.) In ti, modri mož, ne misliš odpreti ust? . . . Druzus mi je nekaj omenil . . . naši avgurji te imajo na sumu . . . Pazi se, pazi . . . Manacij se ne šali . . . Ne boš nič odgovoril?

Sebastijan. Nimam ti kaj odgovoriti.

Mukron. O, vi-dim, dobro vi-dim . . . za Justa ti je žal . . . nemara da si pa tudi ti med tistimi, ki zaničujejo . . . naše bogove?

Sebastijan. Nesrečnež, tvoj blebetajoči jezik razodeva črne tvoje misli . . .

Mukron. Pa vendar bi se rad kaj po . . . pogovoril s tabo . . . Pravijo, da si močno učen in moder . . . Ha, ha, ha!

Peter. Pojdi . . . ali pa te zgrabim za vrat in treščim v morje, da ondi prespiš svojo pijanost.

Mukron. Zabaven de . . . dečko si, za . . . zabaven! Uh, ta prokleti jezik . . . noče mi več služiti . . . No, zdaj grem . . . Vsak čas pride Ma . . . Manacij . . . tudi rabelj je že . . . že pripravljen . . . (Krohota se.) Ha, ha, ha . . . štiriinsedemdeset jih imamo zaprtih . . . Sami uporniki . . . V smrt ž njimi, v smrt! . . . Le častite jih . . . kot svete mu . . . mučence . . . Neumneži so . . . bedaki . . . bebasti bedaki . . .

Peter. Nesrečnež! Vsaj spoštuj uboge žrtve, če se ti že nič ne smilijo.

Mukron. Kristjani . . . smilijo? Ha, nikoli . . . nikoli! Sami čarovniki so . . . saj muk niti ne čutijo . . . čarovniki . . . Nič usmiljenja ž njimi, nič!

Sebastijan. Nevedneži! Čarovniji pripisujete to, kar dela Bog v svojih svetnikih!

Mukron (zasmehljivo). Ha, ha, ha! Zdaj se prične zabava . . . z Justom. (Hoče oditi.)

Sebastijan (mu zastavi pot). Prepozno!

Mukron (debelo gleda). Kaj? Ti se drzneš . . .? He, vojaki . . .

Četrty prizor.

(Prejšnji. Druzus. Vojaki.)

Druzus. Klical si na pomoč?

Mukron (močno jecljaje). Ta—ta—ta—le . . .

Sebastijan (ga ostro pogleda, polglasno). Ovadi me!

Druzus. Dalje, dalje!

Mukron (kot uročen od Sebastijanovega pogleda). Ta—ta—ta—le . . . da . . .

Agabij (kažoč na Mukrona). To-le človeče se ga je precej nalezlo v kakšni predmestni krčmi . . . in zdaj se zaletava v nas, svobodne državljane, vda ne presvetlemu vladarju . . .

Mukron (kakor bebec). Svo—bod—ne . . . in v—vda—ne . . .

Sebastijan. Z opojno pijačo si hotel zamoriti svojo pekočo vest... Pa glej! jezik ti je ohromel; nič več ti ne bo služil pri tvojem ovaduškem poslu. (Kažoč proti nebu.) Zadela te je pravična kazen od zgoraj!

Mukron (bi rad nekaj izpregovoril . . . se silno trudi . . . a zažene le neki presunljiv krik. Vojaki ga na migljaj Druzov odpeljejo).

Druzus. Skrbite, da pride takoj zdravniška pomoč. (Odide.)

Peti prizor.

(Prejšnji. Počasi prihajajo množice.)

Sebastijan. Kaj je vsa človeška moč? Bog hoče in ni je. Brata moja! Ali ni bil tu prst božji? — Bog nas je rešil najhujšega ovaduha.

Agabij. Že sem veroval; toda ta dogodek me je še bolj potrdil v veri.

Sebastijan. Videl boš še druge dokaze, kadar . . .

Zadnji prizor.

(Prejšnji. Ljudstvo. Liktorja. Pretorijanci. Avgurji; z njimi Manacij. Druzus. Silvij. Just. Krvnik. Vojaki.)

Peter. Glej, zdaj prihajajo.

Just (spremljan od krvnika). Bog mojih dedov, ki z nebes doli gledaš name, v svoji neizrekljivi slavi, skaži mi svojo milost! Odpusti mojim sovražnikom, saj ne vedo, kaj delajo, in sprejmi moje življenje kot spravno daritev.

Manacij. Še je čas, Just! Avgurji čakajo: žrtvuj bogovom in boš živel.

Just. Odpadnik? Nikdar! Bojevniki Kristusovi se ne potegujejo za trenutno nečimernost na zemlji. — Vendar, Manacij! V očigled smrti preneha sovražstvo; in tako te jaz, idoč v smrt, prosim: skaži mi neko milost!

Manacij. Česa želiš?

Just. Tu med množico vidim nekaj meni dragih oseb; dovoliš, da se poslovim od njih?

Manacij. Če avgurji v to privolijo, jaz ne nasprotujem. (Proti avgurjem.) Dovolite, sli nesmrtnih bogov? (Avgurji molcé.) Vaš molk prepušča razsodbo meni. Just! Dovolim ti: poslovi se, od kogar ti drago.

Sebastijan (se približa na tihi migljaj Justov). Just, moj ljubi brat, ti izvoljenec božji . . .

Just (ga objame). Sebastijan! (Molk.)

Sebastijan. Ti trpiš . . . vidim: mučili so te.

Just. Ne žaluj zbok tega! Vso hudobijo ljudi osramoti neskončno usmiljenje Gospodovo. On je bil moj zaščitnik . . . In ti, Peter? Agabij, zvesti veteran, zakaj tako daleč? . . . Pridita bliže, da vaju objamem še zadnjikrat. (Peter in Agabij stopita k njemu.)

Peter. Gospod, moj ljubi gospod! Kakšna brezmejna krivica!

Just. Tiho! Ena sama besedica te lahko pahne v nesrečo!

Peter. Saj bi bil vesel, ako bi smel umreti s teboj. Kaj mi bo odslej življenje brez tebe?

Agabij. Just, zavidam te. Kdor gre v smrt za tako pravdo, kakor ti, je večji junak nego tisti, ki gre v smrt za cesarja.

Just. Agabij?

Sebastijan. Da, po usmiljenju božjem je zdaj naš brat.

Just. Bodi Bog zahvaljen! . . . Rad bi ti kaj zapustil, a kaj, ko so mi zaplenili vse moje imetje. Prav nič nimam. Zapuščam ti samo svoj zgled. Glej, vsa moja dediščina je zdaj tam gori . . . nebo! Tudi ti jo dosežeš, če boš ostal stanovit.

Agabij. Prisegam ti, da bom.

Druzus. Tvoja ura je prišla, Just! Krvnik mora zdaj izvršiti, kar mu je ukazano.

Just. Pripravljen sem. Sebastijan, Peter, Agabij . . . z Bogom! Ohranite me v blagem spominu! Pa tudi ti, domovina moja, mesto tržaško, ki sem te za Bogom najbolj ljubil, spominjaj se me! Pojdite in povejte vsem, vsem, prijateljem in neprijateljem, da hočem ta košček zemlje ščititi s svojo priprošnjo skozi vseh vekov veke . . . Z Bogom zdaj, bratje! Ne jokajte! Ni nesrečen tisti, ki jemlje slovo od te doline solz, da se preseli v svetlejše kraje, kjer se bo odpočil v družbi svetnikov.

Manacij. Just! Obrok je potekel...

Just (poljubi prijatelje, ki ihte. Ljudstvo prične godrnjati in hrumeti.)

Ljudstvo. V smrt ž njim! V smrt ž njim!

Just (se obrne proti ljudstvu, s svetim mirom). Someščani! Česa si obetate od moje smrti? Mar menite, da boste ustavili delo Vsemogočnega? (Z rastočim navdušenjem.) Od krvi mučeniške, vidim, rdi vse nebo . . . toda tam doli, na skrajnem obzorju, kjer se zemlja dotika neba, pa že vidim svetlo točko, žarečo v tisoč žarkih . . . Senci zmot in predsodkov se ne bo posrečilo, zakriti tisto svetlo luč. Zmagoslavno se bo dvignil križ, v mōči krvi Odrešenikove. Tisti križ je za vas, zdaj še, znamenje sramote, toda kmalu vam bo znamenje odrešenja; in luč bo prisvetila v vaše duše in spoznali boste najvišjo resnico . . . Jaz rad umrjem za sveto vero . . . Moji sovražniki mislijo, da bom s sramotno smrtjo uničen za zmerom; toda glejte! moja duša bo splavala tisti hip zmagoslavno v nebo. — O, sveta vera mojega Gospoda Jezusa Kristusa, kraljuj in zmaguj skozi vsa stoletja nad odrešenim človeštvom!

Manacij (da znamenje krvniku, polglasno). Krvnik, stōri svoje delo!

Just. Pripravljen sem. Sprejmi, o Gospod, mojo dušo v miru! (Krvnik tira Justa k morju; za njima vojaki in liktorja. Vse se zgrne proti morju. Sebastijan, Peter in Agabij ostanejo še na odru; objamejo se, globoko ginjeni.)

Zastor počasi pada.



Proslava sv. Justa.

Moški zbor.

Andante maestoso

Stanko Premrl.

First system of the musical score. It consists of two staves, treble and bass, joined by a brace on the left. The time signature is common time (C). The key signature has one flat (B-flat). The first staff begins with a forte (*f*) dynamic marking. The second staff begins with a mezzo-forte (*mf*) dynamic marking. The lyrics 'Na - po - čil je pre - srečni čas, zdaj,' are written between the staves.

f *mf*

Na - po - čil je pre - srečni čas, zdaj,

Second system of the musical score. It consists of two staves, treble and bass, joined by a brace on the left. The time signature is common time (C). The key signature has one flat (B-flat). The first staff begins with a forte (*f*) dynamic marking. The second staff begins with a mezzo-forte (*mf*) dynamic marking. The lyrics 'brat, se lo - čil boš od nas, zdaj,' are written between the staves.

f *mf*

brat, se lo - čil boš od nas, zdaj,

brat, se lo - čil boš od nas; še

p

v je - če sponah je te - ló, a

mf

du - ša gle-da že ne - bo, a

f

p

f

du - ša gle - da že ne - bo.

Moderato

p *mf*

Pra - vičen vsak bil tvoj ko - rak, bil

p *mf*

Più mosso

zvest Gospodu si voj - ščak; zvesto si

cresc. *f*

slu-žil mu vse dni, zdaj ho-češ

rit. *ff* *Sostenuto* *p*

zanj pre-li-ti kri. Dar daroval Bo-

mf

gú boš mlad, ki bo rodil sto-

te - ren sad: Glej tu, kraj morskih

glo - bo - čin na veke živ bo

Andante maestoso

tvoj spomin. Kon - ča - na zdaj bo

tvo - ja pot, že kli - če k se - bi

te Gospod, že kli - če k sebi te Go -

spod: oj pro - si, pro - si,

m f

Just, za nas, za me-sto na - še,

f

za ves Kras, za me - sto

f

na - še, za ves Kras, za me-sto

na - še, za ves Kras!



Ljubezen Marijinega otroka.

Igra v treh dejanjih.

Izvirno spisala **Tončka Kovačič.**

Osebe:

Trdinova Ivanka.
Podlipnikova Ljudmila.
Dolinarjeva Tončka.
Jamnikova Jelica.
Podlipnikova mati Ana.
Podlipnikova Lojzika, } otroka.
Dolinarjeva Zorka, }
Revna žena Marta.
Majhna deklica, vnukinja Marte.
Angel varih Ljudmilin.

Prvo dejanje se vrši v kmetski sobi pri Dolinarju, drugo in tretje na prostem pri Podlipnikovi kapelici.



Prvo dejanje.

Prvi prizor.

(Raznovrstno cvetje, zlasti zimzelen. — Deklice: Ivanka, Tončka, Jelica in Zorka sede pri mizi. Tončka ima v roki Gregorčičeve poezije. Druge deklice pleto vence iz zimzelena, mala Zorka jim pomaga. Ko zvonček prvič zapoje, začno dekleta peti pesem „Slovenka sem“ [ali kako drugo primerno pesem, n. pr. „Venček na glavi se ...“]. Zagrinjalo se medtem dvigne.)

Dekleta (pojo):

Slovenka sem, Slovenka čem ostati,
Rodila mene je slovenska mati.
Po žilah teče mi slovenska kri,
Slovensko srce bije v prsih mi.
Slovenka sem itd.

V slovenski hiši mi je zibel stala,
Slovenska zemlja mi je kruh dajala.
Beseda prva je slovenska b'la,
Ki ž njo sem ata, mama, klicala.
Slovenka sem itd.

Ivanka (preneha z delom in vzklikne). Kako je krasna ta mila pesem! Pevala bi jo najraje vedno.

Tončka. Prav res! Naša mati so rekli, kadar slišijo to pesem iz dekliških grl, se sami nekako pomladijo.

Jelica. In kako navduši ta pesmica človeka! Prav res, bodimo ljubemu Bogu hvaležne, da smo Slovenke!

Ivanka. In pa Marijine hčerke!

Tončka (gleda zamišljeno v knjigo in bere). Saj je pač dovolj ognjena — Ljubav do doma ni nobena, — Ki strastna ni. — — Ah, kako iskreno, strastno ljubim svoj slovenski dom! Rada bi dala življenje zanj.

Jelica (se sklone k Tončki in se ji smeje v obraz). No, no, Tončka, ali že spet sanjaš z odprtimi očmi!?

Tončka. Ah, pusti me! Ti me ne razumeš, ali pa me nočeš razumeti. Čuj! Sama si prej pela, da ti po žilah teče slovenska kri, sedaj se pa smejaš mojim čuvstvom. Ali pač moreš misliti, čutiti drugače, kakor govoriš? Jaz tega ne morem.

Jelica. Ej, ne zameri mi, Tončka moja, saj jaz nisem mislila tako hudo; hotela sem te le nekoliko podražiti, ker vem, s čim te najprej razvnamem. Saj tudi jaz čutim s teboj, akoravno sem včasih preveč živa. Pa, ali si pozabila, da ne samo domovini naj damo svojo ljubezen, ampak tudi nekomu drugemu? Ali ne veš? Ali ne veš, kako se smemo imenovati in se tudi imenujemo z največjim ponosom?

Tončka. Kaj bi pozabila! Saj to ime imamo vsak dan na jeziku in ravno prej smo pele, koga smo klicale najprej v slovenskem jeziku, namreč: ata, mama! Ti morajo biti pač poseben predmet našega spoštovanja, naše ljubezni.

Ivanka (ki je doslej molčala in pridno pletla vence, začne sama peti, a kmalu ji Jelica pomaga):

Slovenske pesmi sem prve pela,
Ljubezen ž njimi do Marije grela.
Slovenskih trat sem rož'ce trgala,
Iz njih Mariji venčke splekala.
Slovenka sem itd.

Tončka (navdušeno). Bravo, Ivanka, najbolje pa si ti zadela! Da! Bog, Marija, stariši in naša domovina, ti so, za katere se naj vnemajo naša srca!

Jelica. No vidiš, ravno na to sem te hotela prej opomniti, ko sem ti rekla, na kaj da smemo biti ponosne, da smo namreč Marijine hčere — da, otroci Marijini smo!

Tončka. Res, na to sem tudi jaz ponosna, a zraven pa ne zabimo tudi svojih mater in dobrih očetov! Oj, kako hudo bi bilo, ko bi jih več ne imele! — Pa kje neki hodi Podlipnikova Ljudmila? Obljubila mi je, da pride nekoliko semkaj k nam pogledat, kako nam gre kaj delo izpod rok in če smo

že kaj vencev napletle za njeno priljubljeno Marijino kapelico. — Sirota pač zdaj malo utegne, ko so ji mati bolni.

Ivanka. Ljudmila se mi zares smili; revica je tako otožna, vedno ima solze v očeh.

Jelica. Pa je tudi hudo. Pomisli, če bi tvoja ali moja mati zboleli. In Ljudmila je rekla, da zdravnik nima nikaškega upanja.

Tončka. Sirota, ona in njena mala sestra! Lani sta zgubili očeta, naj pa zgubita sedaj še mater, oh!

Zorka (ki že nekaj časa gleda proti oknu). Tončka, glej! Ljudmila prihaja in pa Lojzika ž njo.

Drugi prizor.

Ljudmila (vstopi, za roko pelje malo šestletno Lojziko; videti je zelo žalostna). Pozdravljene, tovarišice! — O, pa ste pridne; to bo lep nakit naši ljubi Materi božji v naši kapelici! Oj, kako sem tudi jaz drugekrati z veseljem delala to delo, sedaj pa nič ne utegnem. Tudi zdaj sem se komaj nekoliko odtrgala. Vaša mati, Tončka, so prišli k nam, da delajo materi nekoliko družbo in jim postrežejo.

Jelica. Kako pa je kaj materi? Ali jim je kaj bolje?

Ljudmila. Ah, nič! Želijo si duhovnika; jutri pridejo gospod.

Ivanka. Res, uboga Ljudmila!

Ljudmila. Ne reci: uboga Ljudmila; reci raje: uboga moja mati! (Si zakrije obraz.)

Ivanka (skoči k njej ter jo prime za roke). Ne jokaj, Milka, zaupaj, saj jih Marija lahko ozdravi! Glej, jutri homo venčale našo kapelico in tam hočemo še posebno prositi ljubo Mater božjo, da ozdravi vašo mater. Pa le zaupaj, Milka!

Ljudmila. Oh, kaj bi vse storila, kaj vse pretrpela, če bi mi le mati ozdraveli!

Ivanka (se sklone k Lojziki). Pa tudi ti, Lojzika, lepo molj Bogca in prosi Marijo za bolno mamico!

Lojzika. O, jaz molim vsak dan pred Marijinim oltarčkom za mamó. (Nekdo potrka.)

Ivanka. Pst, nekdo trka. — Noter!

Tretji prizor.

(Marta, revna žena, nastopi z majhno deklico.)

Marta. Dober dan, dekleta! (Se strese od utrujenosti.) Ali smem malo sesti?

Jelica (hitro vstane in ji ponudi stol. Marta sede).

Marta. Samo malo bom počila, potem moram spet iti; imam še dolgo pot.

Jelica. Odkod pa ste, dobra žena?

Marta. Daleč tam s hribov. Greva v sosedno vas k znancem; a jedle še nisva danes nič gorkega, zato sva že čisto obnemogle. Pač hudo je za siromaka, ki nima nikogar.

Tončka. Ali nimate nič sorodnikov?

Marta. Ne več. Edina hči, mati majhne Francke, je umrla pred nekaj mesci. Sedaj sem se pa napotila k neki stari znanki, s katero sva skupaj služile; mogoče najdeva tam usmiljenih src, ki se bodo tega otroka usmilila. Jaz tako ne bom dolgo več. (Vstane.) Moram iti, dan se že nagiba in pot je še dolga.

Ljudmila. Ne, ženica! Danes ne pridete več tje, zato sta obe preslabotni. Pojdite z menoj k nam in prenočite pri nas! Saj prostora imamo dosti. Lojzika, pelji ti málo za roko. (Lojzika jo prime za roko.) Tako, in vi, uboga žena, pa pojdite z menoj! Jaz moram iti, imam bolno mater doma. (K dekletom.) Torej z Bogom, tovarišice!

Vse. Z Bogom! (Ljudmila, Marta, Lojzika in Francka odidejo.)

Četrty prizor.

Ivanka. Prav res se mi smili uboga Milka, takó hudo ji je. Prej tako vesela in živahna; samo petje in smeh jo je bilo!

Jelica. In kako se je vedno zanimala za vse naše društvene stvari! Povsod je bila prva, kadar je bilo treba kakega dela za kako našo narodno ali versko stvar.

Tončka. Kajne, če je nam vsem upadel pogum, ona nas je osrčevala. Sedaj pa tako otožna! A čudno ni. Če ji je smrt takorekoč vedno pred očmi, in sicer smrt najdražjega bitja na zemlji, ali pač more biti drugačna? Tudi nam bi se ne godilo boljše. Kajne, da ne?

Ivanka. Oh, še misliti si ne upam na to.

Tončka. Ljudmila je bila pa tudi vedno vzor prave slovenske mladenke. Kako se je vsako leto veselila zlasti Marijinih praznikov! Že dolgo poprej je govorila o njih ter nas opominjala, naj ne pozabimo, da prava Slovenka mora biti vedno tudi dober Marijin otrok.

Ivanka. In nikoli ni pozabila ob takih prilikah ovenčati Marijine podobe v kapelici.

Jelica. Saj tega tudi zdaj ni pozabila. Pa ker ne utegne sama, kako je prosila nas vse, naj to storimo namesto nje! Zato pa tudi upam, da jo Marija vendar usliši, četudi v zadnjem hipu.

Ivanka. Prav imaš; tudi jaz sem prepričana, da ji bo najboljša Mati pomagala.

Tončka. Meni je enkrat zaupala, da je darovala vse trpljenje svojega življenja Bogu za časni in večni blagor naše domovine in pa svoje matere.

Ivanka. Zares, prav zgled je ona nam vsem dekletom. Dobro bo, če jo posnemamo. — A tovarišice (pogleda na uro), čas bo, da gremo domu; imamo še opravkov doma. Drugače bodo matere naše užaljene, in me bi slabo posnemale našo tovarišico, ki bi za nobeno ceno ne užalila svoje matere. (Vstane, položi venec, kolikor ga je napravila, na mizo.) Pa spravi, Tončka, vse to! Po večerji pa, če mi mati dovolijo, pridem nazaj, da če mogoče to delo dokončamo. Pridi pa tudi ti, Jelica!

Jelica. Bom, če mi bo mogoče. (Tudi vstane.)

Zorka. Pa tudi jaz bom pomagala, kajne, Tončka?

Jelica (se ji smeji in jo prime za glavo). Za take velike ženske kot si ti, je po večerji najboljša postelja.

Tončka. Vesta kaj, predno gresta, zapojmo še ono pesem, ki smo jo prej pele, do konca.

Obe. Pa zapojmo!

Nedolžnost le Slovenki da veljavo,
Poštenost ji pripravi večno slavo;
Kdor pot čednosti svete zapusti,
Slovenskega imena vreden ni.
Slovenka sem itd.

Slovenka sem, Slovenka bom ostala,
Ne da b' narode druge zaničevala.
Naj bo kjerkoli moj slovenski dom,
Srčno ga ljubila do smrti bom.
Slovenka sem itd.

(Ob koncu zadnje kitice zagrinjalo pade.)

Drugo dejanje.

(Vrt, na katerem je majhna kapelica s podobo Marijino. Nad kapelico razprostira lipa svoje vejevje. Marijina podoba naj bo nekoliko ovenčana, a mora še biti prostora dovolj, da se lahko še ovenča.)

Prvi prizor.

(Zorka in Lojzika sedita pred kapelico. Zorka plete iz zimzelena in rožic venec, Lojzika ji podaja cvetlice in zelenje. Vse je prav otroško.)

Lojzika. Veš, Zorka, ko bom jaz tako velika, kakor vaša Tončka ali naša Mila, bom tudi jaz vence pletla, kakor zdaj ti.

Zorka. Saj tudi meni niso pustili, a sem šla sama natrgat cvetlic na travnik. Dobro, da sem te našla tu pri kapelici; mi vsaj lahko pomagaš; bova tudi medve napletle vencev, kajne, Lojzika?

Lojzika. Da; me smemo tudi kaj delati za Marijo, ne samo naše velike sestre.

Zorka. Veš, Lojzika, ko bom jaz velika, kakor naša Tončka, bom tudi jaz v Marijini družbi.

Lojzika. Mila pa je rekla, če sem pridna in rada molim, da sem vedno »Marijin otrok«.

Zorka. Jaz tudi . . . Pa daj mi sem ono rožico, bom jo tu sem privezala. (Ji vzame iz roke cvetko.)

Lojzika. Zakaj pa ti delaš vence, Zorka, saj vaša mama niso bolni?

Zorka (se smeje in pokaže na kapelico). Za Marijino kapelico.

Lojzika (vstane, vzame pest cvetja in ga drži proti Marijini podobi). Jaz pa bom dala Mariji te rožice, da bo Marija mamó ozdravila.

Zorka (tudi vstane).

Drugi prizor.

(Ljudmila že lahko pride sredi pogovora, a ostane v ozadju toliko, da je otroka ne vidita; roke ima krčevito sklenjene.)

Ljudmila. Kaj pa delata tukaj, otroka?

Zorka (se naglo ozre). Kako sem se ustrašila! Ti si, Ljudmila?

Ljudmila. Pa kaj imata tu toliko rožic razmetanih?

Zorka. Sva delale vence za Marijo, kakor včeraj pri nas one velike dekleta in naša Tončka.

Lojzika. Pa veš, Mila, jaz sem dala Mariji rožic, da bi nam ona našo mamó ozdravila.

Ljudmila (pogradi obe po laseh). Sta že pridni. Pa pojdita sedaj tje k nam; Zorka, vaša mati so tudi pri nas.

Le ostanita z materjo še nekoliko pri nas!

Zorka (pograbi cvetje, ki je razmetano po tleh, v predpasnik, prime Lojziko za roko in odhitita).

Tretji prizor.

(Ljudmila sama. Nekaj časa gleda Marijino podobo, potem globoko vzdihne.)

Ljudmila. Tu je bil vedno moj najljubši prostor v mojih prostih urah. Kadar sem doživela kaj veselega, sem hitela semkaj. Če me je mučila kaka skrb, tu sem našla pomoč. A tako nisem še trpela nikoli kakor zdaj. In kako tudi ne? Mati nam skoraj da umirajo. Zdravnik je obupal nad ozdravljenjem. Ne pomaga več nobeno zdravilo. — Kaj bo z menoj, kaj z malo sestrico Zorko? — Očeta že krije hladni grob, — sedaj naj še zgubiva mater! Potem ostaneva same na svetu. (Pade na kolena, dvigne kvišku sklenjeni roki in govori proseče.) Ne, ne! Ti nebeška Gospa, ti naju ne smeš zapustiti! Čeravno smrt že steguje svojo koščeno roko po materi — — ti nebeška Gospa, jo še lahko ozdraviš. Saj se imenuješ »Zdravje bolnikov«. — — Zahtevaj, Gospa moja, kar hočeš: zdravje moje, mojo prostost, zahtevaj moje življenje — vse,

vse ti rada dam, a le ozdravi nam ljubo mater! (Roke ji omahnejo, zre nepremično v Marijino podobo. Podoba globoke žalosti. Ko tako kleči, se sliši od strani glas: »Ljudmila!« Ljudmila še kleči, ne sliši glasu; zasliši se zopet: »Ljudmila!« Ljudmila se prestraši, naglo vstane in se ozre proti strani, odkoder je prišel glas.)

Četrty prizor.

(Angel vstopi od ene strani, ne daleč od Ljudmile, vendar tako, da ga ona ne vidi. Angel že lahko vstopi pri besedah: „Kaj bo z mano, siroto?“ Obleden je v modro, do tal segajočo obleko, prepasan, popotno palico v roki, v podobi mladeniča.)

Ljudmila. Kaj pa želiš?

Angel. Slišal sem, kako si molila, in zato sem prišel, da te potolažim.

Ljudmila. Ti da bi mene mogel potolažiti? Pač moraš biti od daleč, ker ne veš, da mene nikdo ne more potolažiti, kakor samo Ona.

Angel. Kdo pa?

Ljudmila (pokaže na Marijo). Ta-le tukaj, naša ljuba Gospa. Le ona mi more pomagati.

Angel. Prav, le zaupaj, saj ne boš zastonj! In ravno zato sem prišel, da ti naznanim voljo Najvišjega in željo Marijino.

Ljudmila (začudeno). Ti? Kdo pa si?

Angel. Jaz sem tvoj angel varih. (Pri teh besedah se prizorišče bengalično razsvetli in ostane, dokler angel ne odide.)

Ljudmila (pade na kolena ter si z rokami zakrije obraz).

Angel. Prinašam ti veselo novico: »Tvoja mati bo ozdravela!« — A ti si rekla prej, da daš rada življenje za zdravje materino. Toda tega Bog ne zahteva od tebe. Pač pa, da mu daruješ svojo prostost. Božja volja je, da se posvetiš Bogu. Zapustiti boš morala mater, sestro, svet, svoje tovarišice. A nič ne maraj! Tvoja mati bo ozdravela in živela še dolgo. — Ti pa obljubi Mariji večno zvestobo in srečna boš! (Angel izgine.)

Peti prizor.

Ljudmila (še nekaj trenutkov kleči). Ali je resnica, ali so bile le sanje? Naša mati da bodo ozdraveli? O kolika sreča! — Pa kaj je rekel skrivnostni mladenič? »Zapustiti boš morala svet.« O, tega že lahko zapustim. — A zapustiti mater — — sestro — — svoje tovarišice, s katerimi smo se tolikokrat vemale za vse, kar bi naj bilo

v čast Bogu in domovini — in naša mati bodo ozdraveli! (Se obrne k podobici.) Da, nebeška moja Mati, tebi darujem svoje življenje, tebi hočem živeti v samostanskem zatišju. Ti pa čuvaj mene, čuvaj mojo mater in sestrico! Zakrij s svojim plaščem nas vse in celo domovino!

Lojzika (kliče v ozadju). Ljudmila! Milka!

Ljudmila (naglo vstane). Lojzika kliče; Bog ve, kako je doma.

Lojzika (prihiti). Milka, pridi hitro domu.

Ljudmila. Ali je materi slabše?

Lojzika. O ne, a sosedova teta so rekli, da naj grem po te. Mama so se mi že enkrat nasmejali in sedaj sedijo v postelji. (Jo vleče proti izhodu.)

Ljudmila (se ozre proti kapelici in reče iskreno). Hvala ti, Marija!

(Konec drugega dejanja.)

Tretje dejanje.

(Vrši se nekaj dni pozneje, tako kakor drugo, na prostem, pri kapelici. Na eni strani odra je majhna klopica.)

Prvi prizor.

(Jelica, Tončka in Ivanka venčajo kapelico. Ko se zagrijalo dvigne, pojo dekleta pesem „Zdrava Marija“ [iz Ljudske pesmarice str. 108], ali pa kako drugo.)

S cvetlicami zaljšamo tebi oltar,
Ljubeča ti srca prinašamo v dar.
Zdrava, o cvetlica Marija!
Zdrava, mila devica Marija!

V naročju preljubega Sina držiš,
Njegove dobrote zemljanom deliš.
Zdrava, v zarji zlati, Marija!
Zdrava, ljubljena mati, Marija!

Zlat venec se tebi na glavi blesti
In angelski zbor te kraljico slavi.
Zdrava, pomočnica Marija!
Zdrava, rajska kraljica Marija!

Jelica (še med petjem preneha z delom, gre počasi nekoliko v ozadje in opazuje oni dve; ko petje končajo, reče). Pa se res lepo poda kapelici in podobi. To bo vesela Ljudmila, ko bo videla Marijino podobo tako ovenčano!

Saj sem še jaz vesela, da se nam je delo tako posrečilo.

Ivanka. Da, vesela bo Ljudmila — a upam, da nas bo vesela tudi naša nebeška Mati.

Tončka. Čujta, ali sta že slišali, kako nenadoma so ji mati ozdraveli?

Ivanka. Kaj bi ne, saj govori o tem vsa vas!

Jelica (gre proti klopici, na kateri je še razno cvetje ter ga spleta v šopke). Pa nekaj se mi čudno zdi. Ljudmila, ki je bila prej, pred materino boleznijo tako živahna, tako vesela, polna smeha in šale, je sedaj nenavadno resna, da ne rečem otožna. Saj zdaj pač nima vzroka žalovati, ko za mater ni več nobene nevarnosti.

Tončka. Žalostna pa ni. (Gre tudi h klopici, sede, medtem ko Jelica stoji in si da opravi s cvetlicami.) Ne, ne! Govorila sem ž njo še danes zjutraj. A da ima nekaj posebnega, sem čutila tudi jaz. Iz oči ji sije neka nenavadna odločnost, a vendar tudi neka tajna sreča. Govori pa tako, kot da bi ne mislila več dolgo biti med nami, v naših vrstah.

Jelica in Ivanka. Ali res, kako pa si to spoznala?

Tončka. Vprašala me je, ali pač ne bomo nikoli pozabile na njeno ljubo

kapelico. In ko sem ji zatrdila, da se to nikoli ne bo zgodilo, dokler bo naša vasica imela le enega »Marijinega otroka«, tedaj ji je veselja zažarelo oko in hvaležno mi je stisnila desnico.

Ivanka (ki še vedno kaj dela pri kapelici). Kaj neki tedaj ima, ta naša Mila? — A nočem biti preveč radovedna, bi se menda ne pristojalo »Marijini hčeri«.

Jelica (se smeji). Ta je bila pa enkrat modra, Ivanka! Res, Marija bi nas menda ne bila preveč vesela, ko bi hotele priti do konca vsaki stvari, zlasti, če nas nič ne briga.

Ivanka. Toda, hitita, da končamo; čas bo, da pojdemo domu. Sobota je in marsikaj imamo še pripraviti za jutri; meni so mati naročili, naj se ne mudim predolgo.

Tončka. Pa boš nama vendar pomagala dokončati; potem pa gremo vse skupaj.

Ivanka. Glej, kmalu bo zvonilo »Zdravo Marijo« in takrat moram iti, dalje se ne smem zamuditi; mati bi bili užaljeni.

Jelica. Vesta kaj! Ostanimo, dokler ne bo začelo zvoniti, potem pa skupno zapojmo »Angelovo češčenje« in pohitimo domu. Saj se potem še lahko nekoliko vrnemo, da pospravimo vse

skupaj in še dokončamo, če nam prej ne bo mogoče. (Poslušaj.) Pa zdi se mi, da slišim uro biti. (Se zaslišijo udarci ure; kmalu potem pa zazvoni večerno »Zdravo Marijo«. Dekleta pokleknejo okoli kapelice in zapojejo medtem »Večerni Ave« ali pa kake druge primerne pesmi eno kitico. Potem vstanejo in odhajajoč poje. Petje se vedno bolj oddaljuje, dokler popolnoma ne preneha.)

Drugi prizor.

(Ljudmila z materjo.)

Ljudmila. Tukaj sèm, moja draga mati, sem vas hotela pripeljati, tu vam povedati, kar vam moram povedati.

Mati. Ljudmila, ti me strašiš. Sploh je tvoje vedenje zadnji čas nekam čudno; zmeraj govoriš o neki ločitvi, ko vendar veš, kako zelo te potrebujem doma.

Ljudmila. Da, mati, ker ste že sami čutili iz mojih besed, vam povem, da se morava ločiti, in sicer v kratkem.

Mati. Torej vendar res! Torej nisem zastonj slutila! — A če ti pa jaz ne dovolim?

Ljudmila. Ne, mati! Ne branite mi! — Glejte, tu pred Marijo sem obljubila dati četudi največjo žrtev, samo da vi ozdravite. In tu je bilo, ko sem slišala

neki tajen glas, ki mi je rekel, naj posvetim svoje življenje Bogu in Mariji v samostanu in vi mi boste ozdraveli. Glejte, moja mati, tudi jaz sem bojevala hud boj; ni mi bilo lahko od začetka, odpovedati se vsemu veselju med svetom, ne biti več med svojimi tovarišicami; a najhujša pa je bila misel zapustiti vas.

Mati. In vendar — vendar me hočeš zapustiti?!

Ljudmila. Mati, ne žalujte! Glejte, če ne zapustim jaz vas, pa zapustite vi mene, in kaj bi bilo potem z menoj, kaj z malo Lojziko? (Mati si zakrije z rokama obraz.)

Lojzika (kliče v ozadju). Mama, Ljudmila, kje sta?

Ljudmila (gre proti izhodu). Lojzika, pojdi no sem!

Lojzika (priskače). Tu sem.

Ljudmila (jo prime za roko ter jo pelje k materi pred kapelico). Tu, mati, glejte, vi imate dve hčerki; a Lojzika in jaz imava dve materi. Da si pa ohraniva obe, vas tu na zemlji, in Marijo, mater v nebesih, moram pač ubogati tisto, ki je moji zemeljski materi izprosila zdravje. Kaj bi rekla Marija, ako ne bi izpolnila, kar sem obljubila! In ker vas ljubim, draga mati, moram svojo obljubo držati. Saj sem tudi Ma-

rijiin otrok, ne samo vaš. — In ljubezen Marijinega otroka do njenih dveh mater, vam bode pač sveta. Kajne, da mi sedaj ne boste več nasprotovali?

Mati (vsa potrta). Kaj naj počnem sama? — Kaj naj storim? — —

Ljudmila (kažoč na Lojziko). Saj vam ostane še Lojzika; pa tudi jaz ne bom nikoli pozabila na vas. (K Lojziki.) Kajne, Lojzika, da boš ostala vedno pri mami in boš ostala vedno pridna?

Lojzika. O, pridna bom že, saj sem tudi jaz Marijin otrok.

Ljudmila (k materi). Pogledjte, nedolžnost malo, kako vam oblubi, da vam bo delala veselje.

Mati (se obrne proti kapelici; črez nekaj časa reče Ljudmili). Pa naj se zgodi volja božja in želja Marijina. Pojdi torej, otrok moj, kamor te kliče Bog in vleče srce! (K Mariji.) Tebi, Marija, jo darujem, ti jo vodi, ti jo varuj! Ona se je žrtvovala zame, a ti, o nebeška Gospa, pa sprejmi tudi moj dar, mojega dragega otroka!

Ljudmila (poklekne pred mater). Ljuba mati, tukaj pred Marijo vas prosim, blagoslovite me! Le potem bom mirno in veselo šla, kamor me kliče dolžnost.

Mati (ji položi roko na glavo in jo prekriža na čelu). Preprosta ženska sem in ne vem ti mnogo povedati v spomin, a ne pozabi teh mojih besed: »Spominjaj se vedno, da si otrok božji, otrok Marijin; ne pozabi nikoli, tudi ne v tihem samostanu, da si hči slovenskega naroda! Bog te blagoslovi in Marija te sprejmi pod svoj plašč!«

Lojzika (kaže proti izhodu). Glejte, tam pa prihaja Dolinarjeva Tončka. (Ljudmila vstane.)

Tretji prizor.

(Tončka, za njo Ivanka in Jelica.)

Ljudmila. O, Tončka, ravno prav, da si prišla; pa tudi Ivanka in Jelica prihajata.

Tončka. Ne zamerite, mati Podlipnikova, da smo vas motile. Hotele smo dokončati to delo, ki smo ga prej imele in še nekoliko pospraviti; pa nismo vedele, da ste ve tukaj.

Mati. Nič ne de; saj niste nič motile. In tudi vam lahko vsem trem skupaj povem, da nas hoče Ljudmila zapustiti.

Tončka in Jelica. Ali res? Kam pa pojdeš, Ljudmila?

Lojzika (živahno). Naša Milka bo odšla v samostan.

Ivanka. Torej nas hoče zapustiti za vselej? In tudi tvojo priljubljeno kapelico?

Ljudmila. Da, — božja volja je tako. A nekaj bi vas prosila, ljube tovarišice; ali mi boste pač željo izpolnile?

Ivanka. Le povej! Z veseljem vse, kar moremo storiti.

Ljudmila. Storite mi to prijaznost in ne pozabite nikoli Marijine podobe tukaj! Kinčajte jo rade, pri tem pa se spominjajte včasih tudi svoje tovarišice Ljudmile!

Tončka. In za slovo, draga Milka, kajne, pa še zapoješ danes z nami ono, katero si najraje pela, kadar smo bile kje skupaj zbrane; saj je bila tvoja najljubša pesmica.

Ljudmila. Pa jo dejmo! (Se vstopijo tako, da so tri na eni, tri na drugi strani kapelice.) Pojo:

Pri Tebi, o Marija, zbrane,
Dekleta me presrčno vdane itd.

(ali pa):

Marijina sem hči!
Imam v Mariji mater ljubo itd.

(Konec.)



Naši najboljši igrokazi.

Naša kri. (Spisal F. S. Finžgar.) Igrokaz v štirih dejanjih. K 1'40, vez. K 2'50.

To je do danes naša najboljša ljudska igra. Koder pojde čez oder, bo pustila sled za seboj. Budila bo narodno zavest ter ljubezen do rodne grude. V osebah, ki nastopajo, kroži naša kri, topla in živa, kakor je naša beseda, ki jo govore.

Kacijanar. (Spisal A. Medved.) Tragedija v petih dejanjih. K 1'40, vez. K 2'40.

Ni dvoma, da je „Kacijanar“ umotvor stalne vrednosti. O marsikateri slovenski drami se bo še komaj ohranilo ime v slovenski slovstveni zgodovini, ko se bodo odlomki iz „Kacijanarja“ še vedno čitali po šolah kot vzor globokih misli in lepega, opiljenega jezika.

Domen. (Po Jurčičevem romanu priredil J. Česnik.) Narodna igra s petjem v petih dejanjih. K —'80.

„Domen“ je delo, ki se bo dosti igralo, ker ni težko in ima bogato dejanje. Pisano je naravno in v lepem jeziku ter posneto iz domačega življenja, da bo našlo najprej pot do srca. Ta igra se bo priljubila povsod, kjer deluje domači oder.

Krivoprisežnik. (Spisal Anzengruber.)
Narodna igra s petjem v treh dejanjih in 7 slikah. K —80.

To je ena najprikladnejših iger za naše razmere in naše odre. Vprizoritev je lahka, kljub temu pa nudi igra veliko umetniškega užitka. „Krivoprisežnik“ se odlikuje po ostro začrtanih značajih, krepkih dejanjih in dobro razpleteni ter efektni vsebini.

Mati svetega veselja. (Spisal Silvin Sardenko.) Skrivnost vstajenja v petih dramatskih slikah. K 1·10, vez. K 2—.

Ta prekrasna pesnitev, ki se naslanja na zgodbo o vstajenju Gospodovem, bo z odra v nemala ljudstvo za velike, lepe in svete ideje, katere bi pesnik-apostol rad zasadil v srce svojemu narodu.

Turški križ. Igra v štirih dejanjih. —
Tri sestre. Igra v treh dejanjih.
(Spisal dr. J. Ev. Krek.) K 1—.

Ti dve igri sta res kot nalašč za naše odre. Vprizoritev obeh je po sceneriji in vsebini prav lahka. Obe igri imata zdravo jedro in preveva ju neprisiljen humor, ki jima bo pridobil zaupanje na vseh ljudskih odrih.

Andrej Hofer, tirolski junak. Ljudska igra v petih dejanjih s predgovorom in sklepno sliko. K — 80, 10 izvodov in več po 50 vin.

Ta krasna igra, v kateri se najlepše zrcali požrtvovalna ljubezen do domovine, bo dosegla najsijajnejše uspehe povsod, kjer se bo vprizorila.

Slovanska apostola. Zgodovinska igra v petih dejanjih. (Silvin Sardenko.) K 1.20.

Ta igra ima same moške vloge.

Za križ in svobodo. Igrokaz v petih dejanjih (samo moške vloge) K — 50, 5 izvodov in več po K — 35.

KATOLIŠKA BUKVARNA V LJUBLJANI.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA



00000056651

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA



00000056652

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA



00000056653

